

Mokslo Lietuva

Leidžiamas nuo 1989 m., du kartus per mėnesį

Nr. 17 (549)

LIETUVOS EDUKOLOGIJOS UNIVERSITETO JUBILIEJUI

Mokytojų rengimo pradžių pradžia

Nuotraukoje – jėzuitų rūmai, kuriuose veikė pirmoji mokytojų seminarija. XIX a. vidurys. Iš J. K. Vilčinskio albumo

Prof. dr. Libertas Klimka

2015-ieji Lietuvos edukologijos universitetui (LEU) – jubiliejiniai metai. Šiomet sukanka 240 metų nuo pirmosios mokytojų seminarijos Vilniuje ir 80 metų nuo LEU – tuometinio respublikos pedagoginio instituto Klaipėdoje įsteigimo.

Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje pradinės mokyklas steigdavo parapijos, pasamdydamos „bakalaurą“ – žmogų, įgijusį išsilavinimą kolegijoje. Tokio mokslo cenzo visiškai pakakdavo tapti mokytoju visoms pradinėms klasėms. Aukštesniųjų apygardinių ir poapygardinių mokyklų mokytojai buvo vienuoliai, išsilavinimą dažniausiai įgiję senajame Vilniaus universitete.

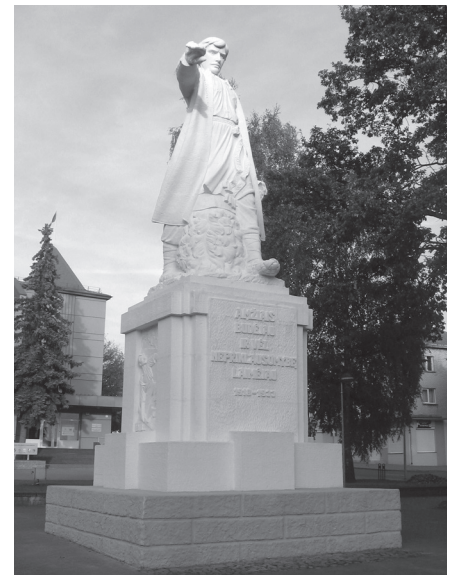
Apšvietos laikotarpio idėjos XVIII a. viduryje paskatino švietimo reformas,

laužiančias viduramžių mokymo metodų rėmus, atveriančias duris gamtos mokslų pasiekimams ir jų praktiniams taikymams. Ši iniciatyva priklausė vienuolių pijorų ordinui, pasišventusiam švietimo darbui. Tačiau tik 1773 m. susiklostė sąlygos reformuoti krašto mokyklų sistemą ir mokymo turinį iš esmės. Tais metais buvo panaikintas jėzuitų ordinas, o jo turtai, sukaupti Abiejų Tautų Respublikoje, perduoti įkurtai Edukacinei komisijai. Ši reforma buvo išskirtinė net Europos kontekste, nes Edukacinė komisija gautais įgaliojimais prilygo būsimų švietimo ministerijų funkcijoms. Tokios pertvarkos iniciatyva kilo būtent mūsų krašto šviesuomenei. Jos radikalumą neabejotinai nulėmė Lietuvos nepriklausomybės praradimo grėsmė. Švietimo reforma buvo tikimasi sustiprinti valstybės ekonominę padėtį, kartu ir gynybinį pajėgumą.

Naujamajai švietimo koncepcijai įgyvendinti buvo sukurta dviejų universitetų (Vilniaus ir Krokuvos, tuomet vadinamų vyriausiomis mokyklomis), 26 apygardinių, 52 poapygardinių ir 2 500 parapijinių mokyklų piramidinė struktūra. Buvo būtinas kitas žingsnis – parengti mokytojus, gebančius dirbti mokyklose, formuojamose pagal naujus principus.

1774 m. gruodžio 24 d. Edukacinei komisijai buvo įteiktas projektas Vilniuje įkurti mokytojų seminariją. Sumanymo autorius – Edukacinės komisijos pirmininkas Vilniaus vyskupas Ignatas Jokūbas Masalskis (1726–1794). Pirmiausia reikėjo mokytojų pradinėms mokykloms, kurios buvo numatytos steigti kas trečioje krašto parapijoje. Įdomu tai, kad seminarijoje greta tikybos,

■ Nukelta | 2 p.

Vincas Grybas skulptūra „Žemaitis“ Raseiniuose. J. Jasaičio nuotr.

ŠIAME NUMERYJE

Universitetinio ugdymo tarptautiškumas ● 2 p.

Mokslo finansavimo problemos seniai laukia dėmesio ● 4 p.

Švietimo ir mokslo ministerijos pranešimai ● 5 p.

AD MULTOS ANNOS! Minint istoriko, tautotyrininko dr. Kazimiero Račkausko 80-ąsias gimimo metines ● 6 p.

Plataus profilio specialistų rengimas universitetuose ● 8 p.

Lietuvos studento darbui – antroji vieta tarptautiniame dizaino konkurse ● 9 p.

Gražioji Krokva sukvietė augalų fiziologus iš viso pasaulio ● 10 p.

Jubiliejinė tarptautinė knygotyros konferencija ● 11 p.

Minint profesoriaus Alberto Petro Bluzmano 100-ąsias gimimo metines ● 12 p.

Vilniaus universitetas perims prestižinio Europos universiteto patirtį

Švedijos Lundo universiteto vadovas prof. Torbjörn von Schantz (kairėje) ir Vilniaus universiteto rektorius prof. Artūras Žukauskas. V. Jadzgevičiaus nuotrauka

Spalio 6–8 d. Vilniaus universitete lankėsi pirmaujančio Švedijoje ir į geriausių pasaulio universitetų šimtuką patenkančio Lundo universiteto delegacija. Spalio 8 d. VU rektorius prof. Artūras Žukauskas ir mokslo prorektorius prof. Rimantas Jankauskas susitiko su Lundo universiteto vadovu prof.

Torbjörnu von Schantzu. Svečias iš Švedijos domėjosi VU valdymo struktūra, vykdomų mokslinių tyrimų kryptimis. Prof. A. Žukauskas pasidalijo išvalgomis apie Lietuvos švietimo sistemą, mokslinių tyrimų finansavimo ypatybes, papasakojo apie studentų įsitraukimą į strategijos formavimą.

„Viena iš strateginio mūsų plano krypčių – stoti į vieną gretą su pažangiaisiais Europos universitetais. Turime tapti lygiaverčiais partneriais su tokiomis aukštosiomis mokyklomis kaip Lundo universitetas, nes kitaip Lietuvos aukštojo mokslo ateitis atrodo labai miglota“, – sakė VU rektorius prof. A. Žukauskas.

VU mokslo prorektorius prof. R. Jankauskas džiaugėsi ilgamete universitetų partneryste. „Pats asmeniškai dirbau su Lundo universiteto archeologais ir antropologais. Dalį Medicinos fakulteto prorektoriumo įrangos padovanojo Lundo universitetas. Mums didelė garbė bendradarbiauti su viena stipriausių Europos aukštųjų mokyklų. Visų pakopų VU studentai važiuoja į šį universitetą gilinti savo žinių“, – teigė jis. Profesorius pabrėžė, kad su Lundo universiteto mokslininkais VU pradeda įgyvendinti tarptautinį projektą „Sveiko senėjimo mokslo ir technologijų ekselencijos centras (HEALTH-TECH)“. Šiame projekte taip pat dalyvauja Kauno technologijos universitetas, Lietuvos sveikatos mokslų universitetas ir Suomijos techninių tyrimų centras.

Lundo universitete medijų ir komunikacijos magistrantūroje studijuojanti VU absolventė Agnė Raščiūtė tvirtino, kad šis universitetas labai daug dėmesio skiria iš kitų valstybių atvykusių studentų integracijai į akademinę veiklą. Siekiant tolimesnės karjeros, Lunde atsiveria labai daug durų. Studentė mano, kad grįžus į Lietuvą šie ryšiai labai pravers.

Tarpinstitucinės ERASMUS sutartys tarp Vilniaus ir Lundo universitetų pasirašytos fizikos, skandinavistikos, žemės mokslų, Artimųjų Rytų studijų kryptyse. Pagal ERASMUS+ programą dalinių rudens semestro studijų į Lundo universitetą išvyko 6 VU studentai. Rugsėjo mėnesį paskelbtame pasauliniame QS World University Rankings reitinge 1666 m. įkurtas Lundo universitetas, pirmaujantis Švedijoje, užima 70 vietą. Šiuo metu jame mokosi beveik 42 tūkst. studentų.

Parengta pagal Vilniaus universiteto Informacijos ir ryšių su visuomene skyriaus 2015 m. spalio 8 d. pranešimą

Mokytojų rengimo pradžių pradžia

■ Atkelta iš 1 p.

rašto, skaičiavimo turėjo būti dėstomi ir būtinausi ūkiniai dalykai: žemės matavimas, agronomijos ir veterinarijos pradžios, daržininkystė ir vaistažolininkystė. Projekte taip pat buvo numatyta įvesti choralinio giedojimo ir grojimo klavikordu pamokas, kad įgiję muzikinį išsilavinimą mokytojai galėtų būti ir parapijos vargonininkais. Mokslas pirmojoje mokytojų seminarijoje truko dvejus metus. Šios įstaigos steigimo sumanymas visai atitiko Apšvietos epochos ideologiją. Turėjo prasidėti visuotinis patriarchalinio Lietuvos kaimo raštingumo ugdymas.

Buvo nelengva rasti patalpas būsimai seminarijai. Iš pradžių norėta ją įkurdinti Vyriausioje Lietuvos mokykloje, bet šis planas pasirodė nerealis. Tada nutarta patalpų ieškoti užmiestyje. Juk mokytojai bus rengiami kaimo mokykloms, o šalia teorinių dalykų numatyti ir praktiniai, kurių įgūdžiams ugdyti reikės žemės ūkio praktikos. Tinkama vieta buvo rasta Vingio parke, tuomet vadintame Zakretu, buvusiuose jėzuitų poilsio rūmuose. Tačiau Edukacinė komisija šį sprendimą priėmė tik kaip

laikiną, kol bus pastatytos specialiai seminarijai skirtos patalpos. Darbai nebuvo atidėliojami. Garsus Vilniaus architektas Martynas Knakfusas (1740–1821) suprojektavo trijų aukštų seminarijos rūmus. Pirmame aukšte buvo regenso butas, seminaristų valgykla, virtuvė, viralinė ir butai tarnautojams, antrame – klasės, dvi mokyklos salės, direktorių butai, trečiame – mokinių miegamieji. Apskaičiuota, kad statyba kainuos 27 992 auksinus. Darbai buvo pradėti dar tais pačiais 1775 m. Iš vyskupo I. Masalskio ataskaitos matyti, kad per pirmuosius metus medžiagoms ir jų transportavimui išleista 15 000 auksinų. Taip pat buvo įsigyti klavikordai ir vargonų pozityvai už 2 000 auksinų, seminaristams išlaikyti buvo skirta 11 766 auksinai ir 27 grašiai.

Pedagoginio personalo komplektavimas buvo nė kiek ne lengvesnė užduotis nei seminarijos patalpos. 1775 m. sausio 9 d. Edukacinės komisijos sekretoriui Gintautui Drevialtovskui I. Masalskis rašė: „Visas sunkumas su mokytojais, bet ir čia Komisijos „apvaizda“ viską padarė.“ Seminarijos vadovu buvo paskirtas Borevičius iš Kurliandijos, pasak vyskupo, geras administratorius. Jo pavaduoju tapo Jokūbas Sievrukas, kapelionu –

kunigas Godickis, mokytoju – Poletylė. Muzikai ir dainavimui dėstyti paskirtas Račinskis. Be šių žmonių, seminarijoje dar darbavosi du direktoriai-korepetitoriai.

Mokytojų seminarija pradėjo veikti 1775 m. balandžio 1 d. Pradžia buvo kukli, studijuoti susirinko negausus, vos 16 auklėtinių būrelis. Tačiau per mokslo metus jų skaičius augo, todėl pirmoji seminaristų laida buvo 25 jaunuoliai. 1777 m. liepos 4 d. sąrašė, kurį kunigas Tocilovskis įteikė vizitatoriui Juozapui Vibickiui, įrašyta jau 30 seminaristų iš įvairių Vilniaus vyskupijos apskričių. Auklėtinių amžius įvairavo nuo 12 iki 26 metų. Vertindamas šią mokslo įstaigą, vizitatorius gražių žodžių negailėjo: „Iki šiol Lenkija neturėjo tos išganingos ir kraštui laimę nešančios įstaigos. Didžiai nusipelnė šviesioji Komisija, ją įsteigdama, o kunigaikštis Vilniaus vyskupas užsitarnavo amžiną garbę jai vadovaudamas.“ J. Vibickio pranešime pažymėta, kad visi seminaristai skaitė labai gerai, rašė labai gražiai, uždavinius sprendė labai lengvai. Kai kurie mokiniai nustebino vizitatorių puikiu grojimu klavikordu, o ir visi gebėjo dainuoti bei giedoti. Vizitatorius seminaristus dar

pagyrė už padarytą pažangą mokantis geometrijos, piešimo, taip pat ir daržininkystės, medelių skiepijimo. Pasi-džiaugė ir jų pavyzdingu, kukliu elgesiu.

Nepaisant gero vizitatoriaus atsiliepimo, vertinant pirmuosius seminarijos žingsnius, 1777 m. vasarą tolesni statybos darbai buvo sustabdyti ir atidėti vėlesniam laikui. Valstybė neįstengė skirti numatytos 25 000 auksinų sumos seminarijai išlaikyti. Tačiau bene svarbiausia iškilusių sunkumų priežastis – seminarijos globėjo vyskupo I. Masalskio nesutarimai su Edukacinės komisijos vadovybe, reziduojančia Varšuvoje. Jų slaptąja priežastimi tikriausiai buvo visiškai savarankiškas vyskupas. 1781 m. seminarija buvo priversta nutraukti savo veiklą, per savo neilgą gyvavimo laikotarpį parengusi apie 150 pradinių mokyklų mokytojų. Vyskupas ir toliau nenuleido rankų, pasiūsdamas į Krokuvą grupelę jaunuolių rengtis mokytojų profesijai. 1783 m. labai reikalingų Lietuvos Didžiąjai Kunigaikštystei pedagogų rengimas buvo pratęstas, įsteigus mokytojų seminariją Vyriausioje mokykloje Vilniuje. Šių dviejų mokymo įstaigų veikloje ir glūdi LEU ištakos.

REDAKTORIAUS SKILTIS

„Kultūrinė revoliucija“ Lietuvoje?

Prof. dr. Jonas Jasaitis

Skaitytojai, besidomintys tuo, kas vyksta pasaulyje, žino, kad prieš keletą dešimtmečių Kinijos tuometinės aukščiausios valdžios iniciatyva buvo surengtas neregėto masto puolimas prieš mokslo ir studijų institucijas, pavadintas „didžiąja proletarine kultūrine revoliucija“. Nesubrendusių ir jokio gilesnio išsilavinimo neįgijusių paauglių, pavadintų raudonaisiais sargybiniais, būriams buvo įsakyta įsiveržti į universitetus ir tyrimų centrus. Jie daužė įrangą, degino knygas, plėšė tyrimų duomenų ataskaitas, o mokslininkus ir dėstytojus vežė „perauklėti“ į ryžių laukus ir fabrikus. Visuomenė buvo įspėta, kad panašūs valymai turi kartotis periodiškai.

Tačiau po kelerių metų raudonieji sargybiniai tapo neberekalingi, nes viskas, kas planuota, jau buvo suniokota, sugriauta ir sunaikinta. Jiems paprasčiausiai liepta išsiskirstyti. Praėjus dešimtmečiui ir į pragarą iškeliauvus pagrindiniam smurto kampanijos sumanytojui, beprotybės siautėjimas buvo nutrauktas. Bet vadinamosios revoliucijos aukų niekas nesuskaičiavo ir atsakomybės nepareikalavo. Apsiribota tuo, kad bene svarbiausia represijų organizatorė, Mao Dzeduno našlė, atsidūrė kalėjime, o nespėjusiems atsikvėpti ir linkusiems tęsti tokią veiklą buvo liepta dar kartą „persiauklėti“ ir pagarbiau vertinti mokslą. Kinijos istorijos tyrinėtojai šaltai konstatuoja, kad ši avantiūra lėmė, jog susiformavo visa neišsilavinusių kinų karta. Didelė jų dalis nebepajėgė atsitiesti ir atsidūrė žemiausiam socialiniame sluoksnyje. Pasaulio istoriografijoje apie tai linkstama nutylėti.

Nerasite išsamios šio laikotarpio analizės ir šiuolaikiniuose vadovėliuose. Panašiai kaip ligi šiol neužpildyta balta, o tiksliau – juoda ar kruvina dėmė toje vietoje, kur turėtų būti išanalizuotos ir sovietinių avantiūrų pasekmės. Paklauskite apie jas JAV ir Rusijos, Švedijos ir Norvegijos mokyklose bei universitetuose. Įsitikinsite, kad Antrojo pasaulinio karo ir šturpaus pokario samprata – labai vienusiškai ir fragmentiška. Reikia pasimokyti iš žydų tautos atstovų, kurie neleidžia pamiršti holokausto tragedijos, ir nuolat visur priminti apie Sibiro ir Altajaus, Vidurinės Azijos ir Katynės mirties stovyklas. Paklauskite mūsų abiturientų bei studentų ir įsitikinsite, kad daugelio jų žinios apie Kinijos „proletarinę kultūrinę revoliuciją“ ir net jos naujausius atgarsius „islamo valstybėje“ arba posovietinėje erdvėje beveik lygios nuliui.

Patirtis moko, kad prastai išanalizuoti košmarai gali pasikartoti. Europoje vėl aidi šūviai, krinta kulų pakirsti beginkliai žmonės, plėšomos valstybių teritorijos, nuolat grasinama kaimynams. Tačiau taikos epochoje išaugę ir apie karą bei komunistinius eksperimentus su žmonėmis daugiausia tik iš „siaubo“ filmų žinantys Vakarų valstybių vadai vis dar negali įvertinti to, kas vyksta visai netoliese arba jau ir jų pačių teritorijose. Tuo galėjo įsitikinti ir šių metų kovą susirinkusieji į Vilniaus rotušėje surengtą Antrosios Respublikos 25-mečio minėjimą, kuriame dalyvavo beveik visų Europos valstybių atstovai. Svečiai diskutavo apie tai, kaip reikėtų tiksliau pavadinti Ukrainos įvykius, beveik nebeprisimindami Gruzijos ir Moldovos, pastovaus brovimosi į kaimynų oro ir jūros erdvę.

O ar ne apie naują „proletarinę kultūrinę revoliuciją“ liudija dešimtys uždarytų bažnyčių Belgijoje ir Prancūzijoje, šeimos instituto irimas ir vis mažesnė pagarba net savo asmeniniam gyvenimui? Ką rodo šimtą tūkstantiniai karo pabėgėlių ir vadinamųjų ekonominių migrantų srautai, per pastarąjį pusmetį plūstantys į turtingiausias Europos valstybes, ir tūkstančiai žūstantys Viduržemio ir Egejo jūrose? Ko siekia tie, kurie veržiasi tik į Vokietiją ir Švediją? Ką reiškia nuolatiniai tvirtinimai, esą žmogaus teisių sampratoje yra ir teisė neatskleisti savo tapatybės, nedirbti ir nesimokyti, nepripažinti atvykėlius priėmusios valstybės kultūros vertybių?

Praėjusių savaitę dar vis nemažą žiūrovų būrį turinti, bet jau nebeaišku kam priklausanti ir kieno faktiškai

valdoma „Lrt“ laida „Panorama“ tarp pirmųjų, taigi, pačių svarbiausių, pranešimų išrėžė esą **akivaizdu, kad Lietuvoje universitetų – per daug**. Neva tai nustatė tiek vietinės, tiek ir tarptautinės institucijos. Esą skirtinguose universitetuose dubliuojamos programos, studijuoti priimami vidurinėje mokykloje tinkamo pasirengimo neįgiję asmenys, ne visi absolventai randa darbą pagal įgytą specialybę. Nuo čia jau visai netoli ir iki nuostatos, kad teisę studijuoti turės tik siauro „elitu“ pasivadinsio sluoksnio atžalos, galinčios sau leisti gyventi dviejuose didžiuosiuose miestuose. Kadangi jau ir dabar tokių atžalų tėvelių pinigines leidžia, tai siekti aukštojo mokslo diplomo išvis geriausia užsienyje.

Tai kuriam galui Lietuvai tie universitetai? Ir brangiai kainuoja, ir apskritai kam jų reikia? Kad būtų sudaryta bent šokia tokia universitetinio ugdymo iliuzija, galima (kol kas) palikti vieną kitą sostinėje ir Kaune. Ruoškime Lietuvoje šaltkalvius ir mechanizatorius, santechnikus ir dailides, kirpėjus ir viešbučių klientų aptarnautojus. Naujiems profesinio rengimo centrums, aprūpintiems moderniausia įranga, lėšų pakanka, o jau tie mažesni universitetai, dar šiaip taip gyvuojantys, tegu verčiasi kaip išmano. „Jei nebankrutuos patys, tai uždarysime“, – įkyriai perša savo idėją panašūs laidų rengėjai.

Pagrindinis kriterijus, leidžiantis įvertinti valstybės valdymo kokybę, yra jos **gyventojų skaičiaus** dinamika. Jei gyventojų skaičius mažėja (tarp Europos valstybių pagal emigracijos mastus tvirtai pirmaujame), tai kalbėti apie toliaregišką ūkio ir kultūros vadybą būtų beprasmiška. Išvyksta, žinoma, darbingi ir geriausiai pasirengę profesinei veiklai Lietuvos piliečiai. Ištuštėjusių užmiesčio vietovių situaciją pseudoliberaliosios pakraipos komentatoriai bando grįsti tariamu tų vietovių neperspektyvumu ir siūlo arba nekreipti į tai dėmesio, arba palaukti „geresnių laikų“. Tačiau tiek kelių tinklo, tiek komunalinių paslaugų ir gamtos išteklių analizė primygtinai rodo, kad jokių šiuolaikinei ūkinei veiklai **neperspektyvių vietovių** Lietuvoje nėra. Formuojasi tik **apleistų vietovių** tinklas.

Gyventvietės, kuriose uždaromos mokyklos, kultūros ir sveikatos apsaugos centrai, kur aukštesnės kvalifikacijos specialistams nebelineka galimybių rasti darbą, tuštėja labai sparčiai. Kas dar gali tikėtis, kad į jas sugrįš vidurinių mokyklų ir kolegijų auklėtiniai, dvylika ar daugiau metų praleidę miesto aplinkoje? Ko tada stebėtis, kad ten lieka tik tokia jaunimo dalis, kuri nenori nei toliau mokytis, nei dirbti, kai paties jėgų žydėjimo sulaukę bernai ima reikalauti bedarbio pašalpių. Kokios būklės po kelerių metų bus ten esantys infrastruktūros ir visuomeninės paskirties objektai?

Plėsdami apleistų vietovių plotą, mažiname ir universitetinį išsilavinimą įgijusių specialistų poreikį. Tada iš tikrųjų reikia mažiau inžinierių, gydytojų, mokytojų, kultūros specialistų. Tai kokią Lietuvą projektuoja mūsų dabartiniai strategai? Kaip Kiniją, praūžus „proletarinės kultūrinės revoliucijos“ cunamiui, ar kaip Airiją, pasistengusią susi- grąžinti bent dalį išvykusiųjų arba pritraukti jų investicijas? Šiuo atveju gyvybiškai būtinas ir judėjimas „iš apačios“. Maža nuolat tvirtinti, kad universitetas reikalingas regionui. Ir pačiam regioniniam universitetui reikia galų gale rasti savo „nišą“ – suvokti, kad jis privalo rengti specialistus ne kažkuriam vienam „regionui“ (tai būtų ne universiteto, o tik bendruomeninės kolegijos, angl. *Community College*) lygmuo, o visos valstybės atokesnėms, mažiau urbanizuotoms teritorijoms. Tokių specialistų rengimas neabejotinai turi savą specifiką. Tam reikia ir daug didesnį praktinį profilį turinčios materialinės studijų bazės – specializuotų laboratorijų, su universitetu susietų įmonių ir pan.

Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto profesinės sąjungos bei Lietuvos mokslininkų sąjungos skyriaus nariai, kurių kreipimasis skelbiamas šiame numeryje, taip pat atkreipė dėmesį į neatidėliotinas mokslininkų veiklos problemas. Juk mokslą galima žlugdyti, ne tik pasitelkiant „chunveibinus“.

LIETUVOS MOKSLO TARYBOS PRANEŠIMAS

Lietuvoje formuojasi istorinių analogų neturinčios gamtinės sąlygos. Ar žinome, kaip prie jų prisitaikyti?

Kaip Lietuva atrodys po kelių dešimtmečių – ar dar turėsime miškų ir ūkininkauti tinkamos žemės? Lietuvos mokslo taryba pradeda finansuoti pirmuosius konkursu atrinktus naujos nacionalinės mokslo programos „Agro-, miško ir vandens ekosistemų tvarumas“ projektus. 2015–2018 m. 11 mokslininkų grupių tyrimams iš viso skirta per 3,5 mln. eurų. Mokslininkų teigimu, Lietuvoje plinta intensyvi, į rinkos poreikius orientuota žemdirbystės ir miškininkystės praktika, skatinanti dirvožemio degradaciją, kraštovaizdžio nykimą ir kelianti grėsmę ekosistemų biologinei įvairovei bei tvarumui. Spartėjanti klimato kaita taip pat formuoja naujas, Lietuvos istorijoje analogų neturinčias aplinkos sąlygas, o informacijos ir prognozių, kaip tai pakeis ūkininkavimą, miškininkystę ir vandens ekosistemas, – nėra.

Šiems valstybei strategiškai svarbiems klausimams atsakyti Lietuvos mokslininkams formuojami valstybiniai užsakymai ir per nacionalines mokslo programas finansuojami fundamentalūs ir kompleksiniai konkursu atrenkami tyrimai, kurių pagrindu bus galima siūlyti tolimesnes veiklos priemonės ir priimti sprendimus. Pasak Lietuvos mokslo tarybos pirmininko prof. Dainiaus H. Paužos, iki šiol Lietuvoje mokslininkams tyrimams šiuo klausimu trūko dėmesio: „Situacija keičiasi labai greitai ir mes kol kas negalime prognozuoti, kaip Lietuvos žemės ūkis, miškininkystė ir kitos sritys dėl šių pokyčių atrodys ateityje. Jei to nežinosime, negalėsime ir prisitaikyti, atsakyti į kylančius iššūkius. Intensyvėjantis išteklių naudojimas ir sparti klimato kaita kelia grėsmę ne tik agro-, miško ir vandens ekosistemoms, bet ir visuomenės ekonominei bei socialinei raidai“, – pabrėžė prof. D. H. Pauža.

Naujos nacionalinės mokslo programos tikslas – sutelkti mokslininkų potencialą ir kompleksiniais mokslo tyrimais gauti, išanalizuoti ir apibendrinti naujas mokslo žinias apie klimato kaitos ir ekosistemų išteklių naudojimo poveikį Lietuvos ekosistemoms. Gavus naujų fundamentinių ir empirinių žinių, bus siūlomos konkrečios priemonės, kaip išvengti grėsmių ir parengti gaires ekosistemų tvarumui kontroliuoti bei atstatyti.

Lietuvos mokslo tarybos administruojamos programos „Agro-, miško ir vandens ekosistemų tvarumas“ pirmam konkursui 10 mokslo ir studijų institucijų iš viso pateikė 41 paraišką, finansuojama bus 11 projektų, dar 5 projektai įrašyti į rezervinių projektų sąrašą. Kiekvienam projektui tenkanti suma vidutiniškai siekia 320 tūkst. eurų. Nacionalinė mokslo programa „Agro-, miško ir vandens ekosistemų tvarumas“ bus įgyvendinama 2015–2021 m., tyrimai finansuojami iš valstybės biudžeto asignavimų.

Daugiau informacijos: Mokslo programų skyriaus vedėja, dr. Vaiva Priudokienė. Tel. (8 5) 261 8532, el. p. vaiva.priudokiene@lmt.lt.

Parengta pagal 2015 m. spalio 13 d. pranešimą

MOKSLO FINANSAVIMO PROBLEMOS

LIETUVIŲ LITERATŪROS IR TAUTOSAKOS INSTITUTO
DARBUOTOJŲ PROFESINĖS SAJUNGOS KREIPIMASISVilnius
2015-10-05

Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto darbuotojų profesinė sąjunga nori atkreipti aukščiausių šalies pareigūnų ir visuomenės dėmesį į keletą metų besitęsiančią žeminančią mokslininkų, tyrėjų, mokslo infrastruktūros darbuotojų padėtį, kurioje jie atsidūrė dėl spėsti mokslo darbuotojų atlyginimo kėlimo klausimą. Nors visuose oficialiuose Lietuvos Respublikos dokumentuose deklaruojamas lituanistikos prioritetas, tačiau šios viešos deklaracijos neįgauna jokios finansinės išraiškos.

Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas (toliau – Institutas) yra vienas svarbiausių lituanistinių studijų centrų pasaulyje, čia vykdomi nuoseklūs fundamentiniai lietuvių literatūros, tautosakos, mitologijos, senosios Lietuvos literatūros paveldo tyrimai, saugomas ir tiriamas modernios Lietuvos aušroje ir tarpukariu sukauptas unikalus literatūros, tautosakos archyvas. Tačiau nepaisant instituto reikšmės ir atliekamo vaidmens Lietuvos ir pasaulio humanitarinių mokslų lauke, čia dirbantys žmonės nesulaukia jų darbų atitinkančio atlygio. LR Vyriausybė dar 2007 m., pakėlus Lietuvos mokytojų atlyginimus, buvo parengusi mokslininkų atlygio didinimo planą ir žadėjo nedelsdama jį įgyvendinti, tačiau tuo metu užklupusi ekonominė krizė anų metų planus sužlugdė.

Šiandien pradedančių darbą jaunųjų mokslininkų vidutinė alga tesiekia 471 eurą (su mokesčiais), 349 eurus (atskaičius mokesčius). Ji mažesnė nei ką tik padidinta doktorantų stipendija. Ne ką geresnė ir ilgametį darbo stažą turinčių mokslininkų padėtis, jų atlyginimas skaičiuojamas pagal minimalius pareigybinius koeficientus: vidutinė mokslo darbuotojo alga yra 520–385 eurai, vyresniojo mokslo darbuotojo – 627–464 eurai ir vyriausiojo mokslo darbuotojo – 834–618 eurų. Institute dirbantys bibliotekos darbuotojai, būdami kultūros darbuotojai, tačiau dirbantys institucijoje, priklausančioje Švietimo ir mokslo ministerijai, keliant atlyginimus visiems kultūros darbuotojams, jau antrą kartą paliekami nuošaly. Todėl jų padėtis dar blogesnė nei čia dirbančių mokslininkų, jų vidutinis atlyginimas – 446–338 eurai. Akivaizdu, kad valstybė labai pigiai, skurdindama lituanistus, jų patriotizmo, atsidavimo kainą, perka lietuvių tautai išlikti būtiną paveldo saugą ir sklaidą.

Dideles viltis mokslininkų bendruomenė dėjo į naujas lituanistines mokslo programas, kurias administruoja Lietuvos mokslo taryba. Tačiau pastarųjų

metų patirtis rodo, kad projektinis finansavimas humanitaroms mažėja. Lituanistinių studijų tyrėjai verčiami konkuruoti ne tik tarpusavyje, bet ir su socialinių mokslų atstovais. Šiomet baigiasi nacionalinė „Lituanistikos 2009–2015“ programa, bet jau pastaruosius porą metų dėl besibaigiančių programos lėšų nebebuvo finansuojami nauji didesni projektai, pinigų trūko net pagal ilgalaikes mokslines programas parengtų fundamentinių veikalų leidybai. 2014 m. pasibaigė programa „Valstybė ir tauta: paveldas ir tapatumas“, tačiau nauja planuota programa „Modernybė Lietuvoje“ taip ir nepradėta. 2016 m. nenumatyta skirti lėšų mokslininkų grupių projektams. Įvairūs biurokratiniai ribojimai, darbo sutarčių reglamentavimas mokslo projektus daro sunkiai įgyvendinamus ir administruojamus.

Humanitarų taip pat nepasiekia ir Europos struktūrinių fondų pinigai. Praėjusiais metais Švietimo ir mokslo ministerijai paskelbus konkursą, nė vienas iš dviejų Instituto teiktų projektų negavo finansavimo, nors buvo pripažinti tinkamais. Nepakankamas ir Instituto infrastruktūros gerinimo finansavimas: trūksta darbui su įvairiausių paveldo objektais būtinos įrangos, negalimas tolydus ir visavertis rankraštyno, archyvo, fototekos skaitmeninimas. Tai stabdo tautosakos mokslinių tyrimų plėtrą.

Kaip liudija šiais metais MOSTA atliktas tarptautinis Lietuvos humanitarinių ir socialinių mokslų tyrimas, Institutas atitinka visus jam keliamus reikalavimus, nors tarptautinei mokslininkų veiklai plėtoti siūlomas labai menkas finansavimas: ribotai remiamos mokslininkų stažuotės pasaulio mokslo centruose, dalyvavimas tarptautinėse konferencijose. Nors yra vienas iš svarbiausių pasaulio lituanistikos židinių, Institutas vertinamas pagal gamtamoksliams ir tiksliesiems moksliniams tyrimams keliamus reikalavimus. 2012–2014 m. mokslinės produkcijos vertinimo metodika šių metų pradžioje buvo netikėtai pakaisa, o jos vertinimas – neparengtas ir nekvalifikuotas. Svarbių šaltinių publikavimas vertinamas neadekvačiai, pvz., Vaižganto „Raštų“ 23 tomas įvertintas 1 balu, nors iki šių metų tokie pat 22 tomai buvo vertinami kaip aukštos mokslinės vertės šaltinių publikacijos, o Vytautas Vanagas, ilgametis šių raštų rengėjas, už jų parengimą yra pelnęs Lietuvos mokslo premiją. Šiandien ilgamečio darbo ir aukštos kvalifikacijos reikalaujantys lituanistikos šaltinių leidimai vertinami net mažesniu balu nei mokslinis straipsnis.

Lietuvai svarbūs ekonominės ir socialinės plėtros darbai, dažniausiai susiję su kultūrine lituanistikos misija, darbais mokyklai, visuomenės švietimu, mokslo rezultatų sklaida Lietuvoje ir pasaulyje, formalių mokslo vertintojų lieka nepastebėti, jie neįtraukiami į ataskaitas. Taip gerokai sumažinamas mokslo įstaigų finansavimas. Neįvertinus šios itin svarbios institucinės veiklos, dėl mažo paties Instituto biudžeto nėra tinkamai atlyginama šiuos darbus atlikusiems darbuotojams.

Proveržių ir pasaulinio lygio tyrimų galima reikalauti tik tuomet, kai mokslinė veikla bus tinkamai vertinama ir finansuojama. Šiandien daug kalbama apie gamtos mokslus, inžinerines specialybes, inovacijas, tačiau, jei prisimintume savo šalies istoriją – XIX a. pabaigos ir XX a. pradžios tautinio atgimimo judėjimus – matytume, kad tautos ryžtą ir apsisprendimą laisvei įkvėpė kultūrininkų, rašto ir mokslo žmonių vykdytas visuomenės švietimas, jos sąmoningumo žadinimas.

Atsižvelgdami į išvardintus faktus, siūlome:

1. Per artimiausius dvejus metus vidutinis lituanisto mokslininko ir lituanistiniam institute dirbančių žmonių atlyginimas turi pasiekti šalies vidurkį (ne mažiau kaip 40 proc.).

2. Turi būti didinamas humanitarų projektinės veiklos per LMT finansavimas: grąžintos lėšos mokslininkų grupių projektams, patvirtinta ir nuo 2016 m. paskelbta jau parengta programa „Modernybė Lietuvoje“.

3. Humanitarus turi pasiekti Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšos.

4. Finansiškai remiant lituanistinių tyrimų tarptautiškumą, jį vertinant turi būti taikomi lituanistiniam tyrimams tinkami kriterijai.

5. Lituanistinių tyrimų rezultatai neturi būti vertinami pagal gamtamoksliams tyrimams ir tiksliesiems mokslams bei jų sklaidai taikomus kriterijus.

*Lietuvių literatūros ir tautosakos
instituto darbuotojų profesinė
sąjunga*

VILNIAUS UNIVERSITETE

Biotechnologijos institutas švenčia
40 metų sukaktį

Rokas Abraitis

Minėdamas 40 metų sukaktį, spalio 15 d. Vilniaus universiteto Biotechnologijos institutas surengė konferenciją „Biotechnologija Lietuvoje: 40 metų mokslo ir verslo partnerystei“, kurioje mokslininkai dalijosi sėkmės istorijomis, apžvelgė ateities iššūkius ir perspektyvas. Per savo gyvavimo laikotarpį šis institutas tapo gyvybės mokslų lyderiu ne tik Lietuvoje, bet ir sulaukė tarptautinio pripažinimo molekulinėje biotechnologijoje, apimančioje baltymų ir nukleorūgščių technologijas, bioinformatiką, imunodiagnostiką, epigenomiką, vaistų kūrimą, mikroskopsčių bei genomo redagavimo technologijas.

Instituto mokslininkai sėkmingai dalyvauja tarptautinių programų konkursuose, rezultatus skelbia prestižinėje mokslinėje spaudoje ir aktyviai dalyvauja pedagoginėje veikloje. Biotechnologijos instituto direktorius prof. Kęstutis Sasnauskas pabrėžia, kad vienas didžiausių instituto laimėjimų – biotechnologijos pramonės Lietuvoje sukūrimas. Instituto

darbuotojai įkūrė dabar gerai žinomas uždarąsias akcines bendroves, tai: „Fermentas“ (dabar – „Thermo Fisher Scientific Baltics“), „Sicor-Biotech“ (dabar – „Teva“), „Biok“, „Biocentras“. Neseniai įsteigtos įmonės „Profarma“, „Nomads“, „Baltymas“, „IMD Technologies“, „Diagnolita“, „Thermo Pharma Baltic“.

„Institute puikiai dera fundamentiniai ir taikomieji tyrimai. „Pastarųjų metų reikšmingiausi instituto mokslininkų laimėjimai siejami su genomų inžinerijai ir epigenetiniams tyrimams skirtų molekulinų įrankių kūrimu. Šiose kryptyse dirbantys mūsų mokslininkai pateikė daugiausia tarptautinių patentinių paraiškų ir sėkmingai licencijavo sukurtą mokslinę produkciją“, – sako prof. K. Sasnauskas. Sąjunginis taikomosios enzimologijos mokslinių tyrimų institutas buvo įkurtas 1975 m. Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, institutas reorganizuotas. Dalis jo buvo privatizuota, įkuriant pirmąsias Lietuvoje moderniosios biotechnologijos įmones, o iš likusio mokslinio potencialo suformuotas Biotechnologijos institutas.

ŠVIETIMO IR MOKSLO MINISTERIJOS PRANEŠIMAI

Atviros prieigos centrų galimybės

Švietimo ir mokslo ministrė Audronė Pitrėnienė įsitikinusi, kad atviros prieigos centrų galimybės ir potencialas – didžiuliai, tačiau milijonines investicijas gavusios mokslo ir studijų institucijos turi išnaudoti centrus ne tik kurdamas naujas žinias, technologijas, bet ir ieškodamos būdų, kaip pačios galėtų pasirūpinti infrastruktūros išlaikymu, o išskirtiniais atvejais – netgi atnaujinimu. Tai ministrė pažymėjo dalyvaudama Mokslo, inovacijų ir technologijų agentūros organizuojamame renginyje „Open R&D Lietuva: atvira prieiga pažangiam verslui“.

„Turime nepamiršti, kad struktūrinių fondų parama nėra amžina, o Lietuvos biudžeto galimybės ribotos. Todėl institucijos turi plėsti kuriamų rezultatų komercinimo ir bendradarbiavimo su verslu apimtis bei pačios generuoti išlikimui ir konkurencijai reikiamas pajamas. Žinoma, suprantame, kad iki svajonės išsipildymo dar toloka, todėl neketiname centrų palikti likimo valiai“, – kalbėjo švietimo ir mokslo ministrė A. Pitrėnienė. Artimiausias tikslas, pasak ministrės, derinant įvairias priemones sukurti žinių ir technologijų sklaidos ir komercinimo ekosistemą, kuri užtikrintų visapusę paramą tyrėjams ir studentams. Kuriamų priemonių spektras apima paramą tyrėjų ir studentų grupėms išbandyti komercinį potencialą turinčias idėjas, darbą su žinioms imliomis įmonėmis, atviros prieigos centrų veiksmingos veiklos užtikrinimą. Iki šiol vien tik iš Švietimo ir mokslo ministerijos administruojamų Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų centrų laboratorinei įrangai įsigyti buvo skirta 136 mln. eurų. Atviros prieigos centrai skirti vykdyti efektyvius mokslinius tyrimus, kurti ir diegti rinkoje tobulesnius technologinius sprendimus, pritraukti verslo dėmesį ir užsakymus, stiprinti mokslo ir verslo visuomenės bendradarbiavimą taip, kad būtų efektyviai prisidedama prie šalies ekonominio vystymosi.

Renginio metu buvo pristatytos atviros prieigos centrų galimybės ir potencialas. Mokslo ir studijų institucijos taip pat dalinosi savo patirtimi komercializuojant mokslo rezultatus ir bendradarbiaujant su verslu, o verslo atstovai pristatė savo sėkmės istorijas kuriant mokslu grįstą verslą.

Darbo grupei pristatyti studijų ir mokslo tyrimai bei universitetų konsorciumo iniciatyva

Į antrąjį posėdį susirinko švietimo ir mokslo ministrės Audronės Pitrėnienės sudaryta darbo grupė, analizuojanti valstybinių universitetų studijų ir mokslinės veiklos stiprinimo klausimus. Posėdžio metu pristatytos lig šiol atliktos studijų ir mokslo analizės bei Vytauto Didžiojo universiteto inicijuojama konsorciumo iniciatyva. Posėdyje aptarti Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centro (MOSTA) atlikti Lietuvos mokslo ir studijų būklės tyrimai. Kaip pabrėžė MOSTA direktorė Jurgita Petrauskienė, jie patvirtina sistemines Lietuvos mokslo problemas: tai neefektyviai veikiantis mokslo ir studijų institucijų tinklas, jų uždarumas, veiklos dubliavimas, nekonkurencingas finansavimas, nepakankama orientacija į tarptautiškumą, žema kokybės kartelė.

Darbo grupei pateikti Studijų kokybės vertinimo centro vykdomo aukštųjų mokyklų ir studijų programų vertinimo rezultatai. Vieną iš galimų Lietuvos studijų ir mokslo stiprinimo būdų pristatė Vytauto Didžiojo universiteto rektorius Juozas Augutis. Tai universitetų konsorciumo idėja. Vytauto Didžiojo, Šiaulių, Klaipėdos ir Lietuvos edukologijos universitetai artimiausiu

metu ketina pasirašyti memorandumą dėl klasterio kūrimo. Susijungusios į konsorciumą aukštosios mokyklos galėtų efektyviau naudoti išteklius siūlydamos kokybiškas bendras tos pačios krypties studijas.

Darbo grupė iki 2016 m. kovo 1 d. įvertins valstybinių universitetų studijų ir mokslinės veiklos specializacijos kryptis ir parengs rekomendacijas, kaip konsoliduoti aukštojo mokslo išteklius. Darbo grupę sudaro Švietimo ir mokslo ministerijos, rektorių, mokslininkų, studentų, darbdavių, Lietuvos aukštųjų mokyklų profesinių sąjungų susivienijimo atstovai ir socialiniai partneriai. Daugiau informacijos apie darbo grupės veiklą galima rasti <http://www.smm.lt/web/lt/komisijos-ir-darbo-grupes>.

Atnaujinta bendradarbiavimo programa

Lietuva ir Ukraina pasirašo bendradarbiavimo mokslo ir technologijų srityje programą 2016–2020 metams. Bendradarbiavimo mokslo ir technologijų srityje programą iš Lietuvos pusės pasirašė švietimo ir mokslo ministrė Audronė Pitrėnienė. Švietimo ir mokslo viceministrės Svetlanos Kauzonienės vadovaujamos delegacijos vizito rugsėjo 30 d.–spalio 1 d. Kijeve metu Lietuvos pusei buvo perduota Ukrainos švietimo ir mokslo ministro Sergejaus Kvito pasirašyta programa. Ankstesnė bendradarbiavimo programa galiojo 2011–2015 metais. Pagal bendradarbiavimo programą, Lietuva ir Ukraina finansuoja dvišalį mokslininkų mobilumą: apmoka tyrėjų vizitus, remia mokslo renginius ir bendrų mokslinių publikacijų rengimą.

Vizito Kijeve metu taip pat vyko Lietuvos ir Ukrainos dvišalio bendradarbiavimo mokslo ir technologijų srityje komisijos posėdis, per kurį buvo atrinkti 2016–2017 metais finansuoti dvišaliai mokslinių tyrimų projektai. Konkursui šiemet pateikti 54 bendri Lietuvos ir Ukrainos mokslininkų projektai, iš kurių bus atrinkti nepriklausomų abiejų šalių ekspertų įvertinti geriausiai.

Bendradarbiavimas su Ukraina mokslo ir technologijų srityje vyksta nuo 2002 m. Iki šiol yra finansuotas 91 dvišalis mokslinių tyrimų projektas, tam tikslui iš Lietuvos pusės skirta apie 650 tūkst. eurų.

Naujoje laboratorijoje bus kuriami išskirtinės kokybės maisto produktai

Sodininkystės ir daržininkystės institute atidaryta mokslo ir verslo slėnio „Nemunas“ Vaisių ir daržovių perdirbimo technologijų modeliavimo laboratorija.

Šioje unikalioje laboratorijoje bus kuriami inovatyvūs maisto produktai bei vaisių ir daržovių perdirbimo technologijos. Laboratorijoje mokslininkai tirs vaisių, uogų ir daržovių kokybę, ieškos būdų, kaip geriausiai juos laikyti ir perdirbti, kurs naujus biologiškai vertingus produktus. Atviros prieigos laboratorijos paslaugomis galės naudotis ne tik mokslininkai su studentais, bet ir verslininkai.

Mokslininkai, bendradarbiaudami su verslu, jau yra sukūrę nemažai produktų, kurių pagrindą sudaro liofilizuoti – šaldyti ir vakuume džiovinti – vaisiai, uogos ir daržovės. Pastaruoju metu ypač aktualus

tampa natūralių aromatizatorių, antioksidantų, konservantų ir maisto dažų poreikis. Naujoje laboratorijoje mokslininkų galimybės kurti inovatyvias maisto gamybos technologijas dar prasiplės.

Paskirtos valstybinės Kazimiero Būgos stipendijos

Švietimo ir mokslo ministerija skiria Kazimiero Būgos stipendijas užsienyje veikiančių lituanistikos centrų studentams. 2015–2016 mokslo metais Lietuvos valstybines stipendijas gaus šeši studentai, studijuojantys lietuvių kalbą Čekijos, Lenkijos, Prancūzijos, Vengrijos ir Vokietijos universitetuose. „Džiaugiamės, kad pasaulio universitetai domisi lietuvių kalba, kaip seniausia indoeuropiečių kalba, ir sudaro savo studentams galimybes ją mokytis ir tyrinėti. Skirdami K. Būgos stipendijas, siekiame palaikyti jų pastangas ir paskatinti perspektyviausius studentus. Tikimės, kad iš šių jaunų žmonių išaugs tikri Lietuvos kultūros ambasadoriai – vertėjai, mokslininkai baltistai, bendrų kultūrinių iniciatyvų organizatoriai“, – sako švietimo ir mokslo ministrė Audronė Pitrėnienė.

Šiemet laimėjęs K. Būgos stipendijų konkursą studijuoja lietuvių kalbą Greifsvaldo, Marburgo Pilypo, Varšuvos, Masaryko, Budapešto Lorano Etvošo universitetuose veikiančiuose lituanistikos centruose ir Paryžiaus Aukštųjų praktinių studijų mokykloje.

Kazimiero Būgos stipendija skiriama siekiant paskatinti užsieniečius domėtis lietuvių kalba ir lituanistikos studijomis, prisidėti prie lituanistikos studijų užsienyje plėtros, skleisti lietuvių kultūros pažinimą ir žinias apie Lietuvą užsienyje. Stipendijos dydis – 304 eurai (8 bazinių socialinių išmokų dydžio) per mėnesį. Iškilus kalbininko Kazimiero Būgos stipendiją Lietuvos Vyriausybė įsteigė 2007 m. Iki šiol stipendijas yra gavę 42 lituanistikos studijas 10 šalių – Čekijos, Italijos, Izraelio, JAV, Latvijos, Lenkijos, Rusijos, Suomijos, Vengrijos ir Vokietijos – universitetuose pasirinkę studentai. Savarankiškas lituanistikos ar baltistikos studijų programą šiuo metu vykdo apie 10 užsienyje veikiančių lituanistikos centrų. Pasaulyje, daugiausia Europoje, iš viso veikia apie 40 įvairaus dydžio lituanistikos centrų, kuriuose tiriama ar dėstoma lietuvių ar baltų kalbos ir kultūra.

Atkurta 9-ojo amžiaus baltų gyvenvietė prie Araišų ežero, Latvijoje.

J. Jasačio nuotrauka

AD MULTOS ANNOS!

Minint istoriko, tautotyrininko dr. Kazimiero Račkausko 80-ąsias gimimo metines

Prof. Ona Voverienė

Tas, kuris tikisi iš Istorijos teisingumo, reikalauja daugiau, negu ji ketina duoti: dažnai ji suteikia paprastam, vidutiniam žmogui žygdarbio šlovę ir nemirtingumą, nublokšdama pačius geriausius, narsiausius ir išmintingiausius į nežinomybės tamsą.

S. Cveigas

Ta mintis beveik visada kyla iš atminties, kai matau įvairiausių apdovanojimų iškilmes arba skaitau straipsnius apie juos. Neretai pamatai ir išgirsti, kad apdovanojami visuomenei visiškai nežinomi, nematomi, neregėti, negirdėti, kartais net nusi-kaltimais pagarsėję žmonės. O tikrieji kūrėjai, talentingiausi visuomenės ir kultūros žmonės, daugiausiai nuveikę ir plačiai žinomi, taip ir lieka „nežinomybės tamsoje“. Apie tai su didele širdgėla ne kartą rašiau ir kalbėjau, bet mūsų nepriklausomoje Lietuvoje, ypač tautinės kultūros srityje, teisingumo ilgesio balsas beveik visada taip ir lieka balsu tyruose... niekieno neišgirstas

Kai išgirstu, kad bus teikiama dr. Jono Basanavičiaus premija, visada tikiuosi, kad jos laureatu neabejotinai taps istorikas, tautotyrininkas dr. Kazimieras Račkauskas, išvaręs giliausią vagą Lietuvoje kraštotyros ir tautotyros srityse. Deja, jau kelintą kartą tenka nusivilti, išgirdus netikėtus ir neregėtus apdovanojimų vardus. Darosi beveik aišku, kad „Karalienę daro jos svita“. O jeigu geriausias ir išmintingiausias, daugiausiai nuveikęs tautinės kultūros labai nepriklausomai, vadinas, jis vertinančiųjų bus nublokštas „į nežinomybės tamsą“.

Ar dr. Kazimiero Račkausko vardas iš tikrųjų yra nežinomas? Neabejoju, kad jau geras dvidešimtmetis, kai Lietuvoje mažai beatrasi mokslininkų, pedagogikos istorikų, kultūros darbuotojų, bibliotekininkų, mokslo tyrininkų, tautotyri-

ninkų ir kitų mokslo ir kultūros sričių specialistų, kuriems būtų nežinomas dr. Kazimiero Račkausko vardas. Jis tariamas su didžiule pagarba jo nuveiktiems darbams ir asmenybei.

Pažįstu dr. Kazimierą Račkauską nuo 1995 m., kai dr. Jono Basanavičiaus premijos laureatė šviesaus atminimo prof. Angelė Vyšniauskaitė atvedė mane į Tėviškės pažinimo draugijos (dabar – Tėvynės pažinimo draugija), kuriai nuo 1989 m. vadovavo dr. Kazimieras Račkauskas, renginį ir pasakė, kad tai geriausia Lietuvoje visuomeninė organizacija, pasiaukojančiai dirbanti lietuvių tautinės kultūros srityje. Pradėjusi lankyti visus šios organizacijos renginius, pati tuo įsitikinau.

Dvidešimt metų dr. Kazimiero Račkausko iniciuotas ir leistas mėnraštis „Gimtinė“, kuriame buvo paskelbta per 6 tūkst. straipsnių įvairiausiai lietuvių kultūros paveldo klausimais, žadino mūsų tautiečių domėjimąsi kultūros paveldo išsaugojimu, ugdė jaunąsias mūsų tautos kartas tautiškumo, pilietiškumo ir Tėvynės meilės dvasia. Dr. Kazimierui Račkauskui, dėl jo švento pasiaukojimo ir organizacinio talento, pavyko įtraukti į Tėvynės pažinimo draugiją žymiausias kultūros paveldu besidominčius Lietuvos mokslininkus ir entuziastus, kurie savanoriškais pagrindais atliko daugybę tyrimų ir dažniausiai savo lėšomis išleido dešimtis knygų. Taip mums visiems bendradarbiavusiems su šia organizacija mokslininkams ir specialistams dr. Kazimieras Račkauskas tapo vienu ryškiausių šviesulių Lietuvos kultūros padangėje, vertu dr. Jono Basanavičiaus premijos, juo idėjų ištikimiausiu pasekėju.

Dr. Kazimiero Račkausko vadovaujama Tėvynės pažinimo draugija ne tik atliko daugybę kultūros paveldo tyrimų ir juos paskelbė „Gimtinėje“ ir jo iniciatyva įkurtame „Tautotyros metraštyje“, keliose dešimtyse monografijų, bet ir tų tyrimų rezultatus plačiai skleidė visoje Lietuvoje. Įsiminė renginių ciklas Lietuvos moksleiviams „Tautiškumo žiedai“, kuriam aktyviai vadovavo du talentingi organizatoriai – dr. Kazimieras Račkauskas ir Alfonsas Kairys. Kartu su draugijos nariais ir man teko lankytis keliose respublikos mokyklose. Mačiau, su koku dėkingumu ir susidomėjimu šią tautotyros komandą sutikdavo mokytojai ir moksleiviai. Manau, kad šie renginiai paskatino ne vieną, stojantį į aukštąsias mokyklas, pasirinkti istorijos bei lietuvių kalbos ir literatūros specialybes, ne vieną paakino susimąstyti apie mūsų tėvynės ateitį ir jo paties vaidmenį kuriant tą ateitį. Vadovaujant dr. Kazi-

mierui Račkauskui, organizuotos net 26 konferencijos, skirtos įvairiems tautos kultūros paveldo klausimams.

K. Račkauskas gimė 1935 m. spalio 21 d. Bekštonių kaime, Kaišiadorių rajone. 1953–1959 m. mokėsi Kauno ir Klaipėdos pedagoginėse mokyklose, 1953–1956 m. dirbo bibliotekininku Paparčių (Kaišiadorių r.) ir Čižiūnų bibliotekose, 1954–1955 m. tarnavo sovietinėje kariuomenėje, 1956–1960 m. dirbo mokytoju Aukštadvario (Trakų r.) ir Piliuonos (Kauno r.) mokyklose. 1960–1966 m. Vilniaus universitete studijavo istoriją, o studijuodamas dirbo Kauno istorijos muziejaus moksliniu bendradarbiu. 1971–1990 m. K. Račkauskas – Paminklų apsaugos ir kraštotyros draugijos pirmininko pavaduotojas, vėliau – šios draugijos Kauno skyriaus pirmininkas.

Apgynė istorijos mokslų kandidato (dabar – daktaro) disertaciją „Kraštotyros sąjūdis Lietuvoje 1961–1980 metais“, išleido monografiją „Kraštotyros sąjūdis tarybų Lietuvoje“ (1987), kraštotyros pobūdžio knygų: „Visuomeninė paminklų apsauga“ (1975), „Paminklai ir šeima“ (1986), „Arkliai muziejus“ (1987), „Paminklotyros pradmenys“ (1990), „Mano gimtinė“ (2002), „Žvilgsnis į Bekštonis“ (2005) ir kt., iš viso 40 autorinių knygų ir brošiūrų. Sudarė ir redagavo per 100 tautotyros kolektyvinių monografijų, knygų ir brošiūrų, periodinėje spaudoje paskelbė apie 2 000 didesnės ir mažesnės apimties straipsnių, inicijavo ir redagavo periodinį mokslinį leidinį „Tautotyros metraštyje“, sudarė ir įgyvendina apie 20 kultūros paveldo tikslinių žinių rinkimo ir edukacinių projektų: „Lietuvos etnografiniai kraštai“ (1994–2018); „Nepriklausomybės kovų savanoriai“ (1997–1998); „Lietuvos pedagogų kultūros paveldas“ (1998–2019).

Per pastaruosius penkerius metus išleido knygas: „Paparčių šviesos žiburys“ (2010), „Tautotyros mokytojas lituanistas Vincas Steponavičius“ (2011), „Tautos atminties sargybiniai“ (apie Tada Daugirdą ir jo pasekėjus; 2012), „Čižiūnų židinio šviesa“ (monografija; 2014), „Gegužinio marti (Elenos Mažeikienės 75 metų portretas)“ (2015), „Izabelė Skliutaitė-Navarackienė: Lietuvos laisvės kovų dalyvė“ (2015).

1989 m. dr. K. Račkauskas atgaivino dar 1919 m. Tado Daugirdo įsteigtą Tėvynės pažinimo draugiją ir daugiau nei 20 metų jai vadovavo. Nuo 1963 m. – Lietuvos žurnalistų sąjungos narys; Nacionalinės žurnalistų kūrėjų asociacijos ir Lietuvos kaimo rašytojų sąjungos na-

rys, Tėvynės pažinimo draugijos garbės pirmininkas. 1975 m. dr. K. Račkauskui buvo suteiktas nusipelnusio kultūros švietimo darbuotojo garbės vardas. Jis išrinktas Lietuvos žurnalistų draugijos garbės nariu, jam suteiktas valstybės meno kūrėjo statusas. Nuo 1993 m. vadovauja Tėvynės pažinimo draugijos paramos fondui, nuo 2003 metų – „Gimtinės“ leidyklai.

Dr. Kazimieras Račkauskas – veikli, stipri asmenybė. Visada stebino jo geranoriškumas ir pastangos padėti žmogui, padaryti jam džiaugsmą, ištiesiant ranką kūryboje ir įamžinant jos rezultatus. Kai buvo įsteigta tautotyros pradininko Lietuvoje Tado Daugirdo premija, visų mūsų akys nukrypo į istoriką dr. Kazimierą Račkauską, kaip būsimą laureatą, daugiausiai nuveikusį, tiriant Lietuvos kultūros paveldą. Jis kategoriškai atsisakė, tvirtindamas, kad šiuo momentu svarbiausia yra kultūros paveldo žinių sklaida, siekiant tyrimus įtraukti kuo daugiau jaunimo, kol kas mokyklose negaunančio tokių žinių. Be to, jam, kaip Draugijos vadovui, moraliai leistina tik ugdyti darbuotojus, kurybingus kultūrinio paveldo tyrinėtojus ir to, be abejonės, būtų troškęs pats Tadas Daugirdas.

Ir iš tikrųjų, vertinant mokslo tyrimų kriterijais, dr. K. Račkauskui per 20 metų pavyko Draugijoje išugdyti stiprią ir kurybingą mokslinę kultūrinio paveldo tyrinėtojų mokyklą, jungiančią 44 lietuvių tautinės kultūros paveldo tyrinėtojus, parašiusius ir išleidusius knygas, kartais ir ne vieną, paskelbusius po kelias dešimtis straipsnių. Jo sukurtos mokslinės mokyklos ir jos kurybinio rezultatyvumo galėtų pavydėti bet kurios mokslo šakos mokslininkai.

Taigi, turėdami Lietuvoje tokį žmogų, talentingą, kurybingą mokslininką ir pedagogą, sutelkusį didelę grupę savanoriškais pagrindais entuziastingai dirbančių ir norinčių dirbti tautos kultūrinio paveldo tyrėjų, savais pinigais leidžiančių knygas, kad tik Tautos kultūrinio paveldo aruodas pilnėtų, jo žmogaus nematome, negirdime ir nevertiname. Deja, nematyti žmogaus – jau tampa moraline norma... nepriklausomoje Lietuvoje. Ir dėl to tenka tik liūdnei apgailestauti. O mes, eiliniai tautotyros mokslininkai, sveikiname jubiliatą jo gražaus jubiliejaus proga ir linkime dar daug gražių ir prasmingų darbų, tarnaujant Lietuvai, mūsų Tėvynei, ir jos kultūrai. Ad multos annos! (liet. *ilgiausių metų*).

Konferencija „M. K. Čiurlionis ir pasaulis“ Druskininkuose

Lietuvos mokslininkų sąjungos Tarpdisciplininės muzikologijos grupė (iš kairės: doc. Rolandas Aidukas (sekretorius), prof. dr. Karolis Rimtautas Kašponis (pirmininkas), prof. Vaclovas Paketūras, doc. dr. Rimantas Astrauskas, prof. dr. Darius Kučinskas, doc. Romaldas Misiukevičius, dr. Eirimas Velička. Nuotrauka iš Rolando Aiduko asmeninio archyvo)

Rolandas Aidukas

Lietuvos muzikų rėmimo fondas, bendradarbiaudamas su Druskininkų savivaldybe, šiais metais surengė XIII tarptautinį menų festivalį „Druskininkų vasara su M. K. Čiurlioniu“. Festivalio, trukusio tris mėnesius, tikslas – populiarinti pasaulyje M. K. Čiurlionio kūrybą. Kasmet šio festivalio metu vykta iki penkiasdešimties koncertų, parodų, literatūros vakarų ir kitų renginių. Jauniesiems smuikininkams meistriskumo mokykla suruošia smuiko muzikos šventę. Festivalyje nuolat koncertuoja žymūs pianistai ir vargonininkai, skamba M. K. Čiurlionio kūriniai. Kasmet festivalyje apsilanko apie 17 tūkstančių klausytojų.

Šiais metais festivalyje, skirtame M. K. Čiurlionio 140-osioms gimimo metinėms, dalyvavo solistai ir meno kolektyvai iš Lietuvos, Prancūzijos, Vokietijos, Italijos, Pietų Korėjos. Koncertavo Kauno miesto simfoninis orkestras, Čiurlionio kvartetas, dainininkai Virgilijus Noreika, Asta Krikščiūnaitė, Ieva Prudnikovaitė, Aušra Cicėnaitė, Liudas Mikalauskas, pianistai Birutė Vainiūnaitė, Edvinas Minkštimas (Lietuva, JAV), Rokas Zubovas, Daniele Buccio (Italija), vargonininkai Gediminas Kviklys, Bernardas Vasiliauskas, Gianluigi Spaziani (Italija), Jūratė Landsbergytė, smuikininkės D. Stulgytė (Lietuva, Vokietija), Audronė Sharp (Kanada), Ye-Joo Agnes Lee (Pietų Korėja), fleitininkas Vytenis Gurstis (Lietuva, Vokietija), klarnetininkas Algirdas Budrys, obojininkas Robertas Beinaris, pianistė Audronė Kisieliūtė ir kiti atlikėjai bei meno kolektyvai.

Liepos 26–29 d. vyko konferencija „M. K. Čiurlionis ir pasaulis“. Joje perskaityta 17 pranešimų, susijusių su M. K. Čiurlionio kūryba. Meno filosofas, prof. habil. dr. Antanas Andrijauskas pra-

nešime „Kompozicijos ir muzikalios formos architektūros santykių problema Čiurlionio tapyboje“ gvildeno problemą, sudarančią esminę dailininko kūrybos dalį. Jis taip pat pristatė dailininkės ir menotyrininkės dr. Salomėjos Jastrumskytės tapybos darbų parodą „Euklidai“, kurią remia Lietuvos dailininkų sąjunga. S. Jastrumskytė skaitė pranešimą „Asketiškieji M. K. Čiurlionio tapybos aspektai ir japonų *wabi* estetikos kategorijos prasmė laukas“. M. K. Čiurlionio nacionalinio muziejaus menotyrininkė dr. Milda Mildažytė-Kulikauskienė pranešime „M. K. Čiurlionio ideologinis teismas“ aptarė kompozitoriaus ir dailininko kūrybos vertinimus įvairiais laikotarpiais, atspindinčiais tų laikotarpių menines pažiūras ir ideologiją. Lietuvos istorijos instituto darbuotojo etnologo dr. Vytauto Tumėno pranešimo tema – „Sakralinės geometrijos ir liaudies ornamentikos archetipų raiška Čiurlionio dailės kūrinių kompozicijoje“. Apie dar vieną kūrybos sritį, kuri pradėta tyrinėti daug vėliau nei kita kompozitoriaus ir dailininko kūryba, – fotografiją pranešimą „Čiurlionis – fotografas“ perskaitė fotomenininkas Stanislovas Žvirgždas.

Kaip ir visose konferencijose, taip ir šioje muzikologai analizavo M. K. Čiurlionio muzikinę kūrybą. Romos šv. Cecilijos muzikos konservatorijos lektorius, kompozitorius, pianistas dr. Daniele Buccio dieną prieš pranešimą „Keletas minčių apie M. K. Čiurlionio muzikos vėlyvojo laikotarpio fragmentus“ surengė fortepijono muzikos rečitalį. Londono Karališkojo koledžo, Karališkosios muzikos akademijos muzikologė, fleitininkė Mariell Vain analizavo muzikos vaidmenį M. K. Čiurlionio tapyboje „Jūros sonata“, o muzikologė, vargonininkė dr. Jūratė Landsbergytė perskaitė pranešimą „Artimos tolumos: M. K. Čiurlionio ir C. G. Jungo tekstų vaizdiniai“.

Kiek nelauktai analizavęs M. K. Čiur-

lionio ir A. J. Greimo kūrybos universalumą, prof. dr. Karolis Rimtautas Kašponis iškėlė šios tematikos konferencijose dar neanalizuotą M. K. Čiurlionio savybę – jo gebėjimą perteikti mintis per atstumą ir perduodant savo mintis valdyti kitą žmogų pagal apčiuoptą pulsą. Šią M. K. Čiurlionio savybę vaizdžiai aprašė jo sesuo prof. habil. dr. Jadvyga Čiurlionytė prisiminimuose apie M. K. Čiurlionį. Prof. K. R. Kašponis akcentavo, kad šią savybę turėjo ir Volfas Mesingas, kurį išklaušę psichoanalizės pradininkas Zigmundas Froidas ir fizikas Albertas Einšteinas negalėjo jos paaiškinti. Šią savybę M. K. Čiurlionis demonstruodavo vaikystėje, todėl labai trūksta kruopštaus darbo apie jo vaikystę ir šių reiškinių analizės. Prof. K. R. Kašponis iškėlė svarbią mintį: M. K. Čiurlionio kūrybos ir gyvenimo tyrimus vykdo trys solidžios, kvalifikuotą personalą turinčios institucijos Druskininkuose, Kaune ir Vilniuje, bet A. J. Greimo instituto neturime. Jį vertėtų įkurti.

Šių eilučių autorius pateikė K. R. Kašponio knygos „Greimas arti ir toli“, pasirodžiusios 2014 m., analizę, jis aptarė A. J. Greimo vaikystės katalogą, pateiktą minėtoje knygoje, ekspozicijos „Algirdo Greimo vaikystė“ turinį, nagrinėjo jos demonstravimą 2004 metais Druskininkuose M. K. Čiurlionio studijų savaitės metu, parodas Paryžiuje, Helsinkyje, Maskvoje, Nankine (Kinija), atminimo lentų atidengimą ir parodų organizavimą tuose miestuose, informavo apie Vyriausybės nutarimą suteikti tiltui per Nemuną Greimų vardą. Daug dėmesio knygoje skirta sekcijos „Lietuvių kultūros apmąstymai: nuo Čiurlionio iki Greimo“ darbui 8-ajame tarptautiniame muzikos reikšmės kongrese Paryžiuje, 2004 m. spalio 3–8 d., Sorbonos universitete ir Suomijos institute.

Muzikologas prof. dr. Jonas Bruveris perskaitė pranešimą „M. K. Čiurlionio

kūrybos sklaida“. Apžvelgęs daug svarbių dalykų, kurie suaktyvintų M. K. Čiurlionio kūrybos propagavimą, prelegentas pateikė konferencijos dalyviams intonacijų ir melodijų fragmentų, parodančių M. K. Čiurlionio tautiškumo problemą. Kyla klausimas, kokią dalį šios intonacijos ir melodijų fragmentai užima visoje M. K. Čiurlionio kūryboje, kokie yra šių intonacijų ir harmoninių darinių dažniai. Nustatant šių darinių įtaką ir sprendžiant tautiškumo problemą, reikėtų minėtus darinius lyginti, sugretinti su kitų šalių kompozitorių panašaus pobūdžio dariniais. Žinoma, kad neapsieitume be tikimybinio statistinio ir lyginamojo

metodo. Čia tiktų priminti D. Kučinsko ir R. Ambrazevičiaus straipsnį „Ar iš tiesų „nacionalinis kompozitorius“ yra nacionalinis?“ („Kūrybos erdvės“, Nr. 13, Šiauliai, 2010). Aktualią muzikos tautiškumo problemą nagrinėjo ir K. R. Kašponis monografijoje „Lietuvių muzikos melodika ir harmonija“ (Mokslas, Vilnius, 1992, rusų k.).

Mokymo ir informacijos centro Miško muziejuje „Girios aidas“ įvyko tradicinė diskusija apie M. K. Čiurlionį supusios Druskininkų gamtos įtaką jo meninei pasaulėjautai ir kūrybai. Diskusijos vedėja buvo etnologė Gražina Kadžytė, o pranešimus skaitė dr. Algirdas Valavičius, dr. Antanas Lankelis, muzikologas Vaclovas Juodpusis, tautodailininkas, medžio drožėjas Antanas Česnulis. Muziejaus kiemelyje įvyko Tautinės muzikos popietė, skirta Etnografinių regionų metams. Joje dalyvavo Kapčiamiesčio miškininkų ir mokytojų folklorinis ansamblis „Atgaila“. M. K. Čiurlionio memorialiniame muziejuje įvyko fortepijoninės muzikos koncertas, kuriame pianistas Rokas Zubovas atliko M. K. Čiurlionio „Pasaulio sutvėrimą“, tarsi apibendrinamas ir užbaigdamas konferenciją „M. K. Čiurlionis ir pasaulis“.

XIII tarptautiniame menų festivalyje „Druskininkų vasara su M. K. Čiurlioniu“, M. K. Čiurlionio studijų savaitėje ir konferencijoje „M. K. Čiurlionis ir pasaulis“ aktyviai dalyvavo Lietuvos mokslininkų sąjungos Tarpdisciplininės muzikologijos grupės nariai: doc. dr. Rimantas Astrauskas sudarė konferencijos programą; prof. dr. Darius Kučinskas dalyvavo daugelyje Lietuvos muzikų rėmimo fondo ir Druskininkų savivaldybės renginių, skirtų M. K. Čiurlioniiui; doc. Romaldas Misiukevičius nuveikė didelį darbą, redaguodamas M. K. Čiurlionio kūrybai skirtus leidinius. Grupės nariai ir ateityje numato aktyviai dalyvauti, tiriant ir propaguojant M. K. Čiurlionio kūrybą.

Autorius yra Lietuvos muzikos ir teatro akademijos docentas

PAKLAUSIOS SPECIALYBĖS

Doc. dr. Daiva Vitkutė-Adžagauskienė

Asociacijos „Infobalt“, vienijančios Lietuvos IT įmones, duomenimis, iki 2016 m. Lietuvoje pritrūks apie 14 tūkst. IT specialistų, kuriuos įmonės galėtų įdarbinti. Įmonės Lietuvoje ieško ne tik programuotojų, bet ir analitikų, sistemų architektų, projektų vadovų, testuotojų. Vis dėlto pranašumą rinkoje turi specialistai su platesniu išsilavinimu, kurie ne tik žino, kaip „užkurti mašiną“, bet ir gali ją varuoti įvairiomis kryptimis bei numatyti, kas jos laukia už kito posūkio.

Informatikai šiandien reikalingi įvairiausiose veiklos srityse. Štai ir šiemet, praėjus vos kelioms savaitėms po diplomų įteikimo, universiteto absolventų duomenimis, dauguma jau susirado darbą (nemaža dalis jau studijų metais), kiti – renkasi iš keleto jų laukiančių kompanijų. Darbuotojų trūkumą jaučia įvairios gamybinė veikla užsiimančios kompanijos, taip pat telekomunikacijų, finansų, transporto, pramogų pasaulio įmonės, švietimo ir kitos įstaigos, atsakingos už įvairias valstybinės veiklos sritis.

Susiklosčiusi situacija skatina ir pervilioti darbuotojus. Trūkstant ekspertų, IT įmonės, ypač užsienio kompanijos, Lietuvoje įkūrusios savo paslaugų centrus, pervilioja IT specialistus iš įvairių kitos srities įmonių. Todėl pastarosiose IT specialistų poreikis kaip niekada didelis. Jos laukia kompetentingų, tačiau platesnio profilio, specialistų, galinčių

atlikti įvairius darbus, įsigilinti į įmonės procesus ir pasiūlyti konkurencingų, naujų sprendimų.

Informatiko darbai šiandien nėra susiję tik su programavimu. Diskusijose su moksleiviais aiškėja, kad klaidinga nuomonė susiformuoja dar mokyklos suole. Absolventai vizijas apie būsimą informatiko darbą dažniausiai sieja su programavimu, todėl jų sprendimą lemia klaidingas įsivaizdavimas, kad studijuoti bus per sudėtinga, netgi neįdomu.

Su programinių produktų kūrimu susiję darbai taip pat yra įvairūs, reikalaujantys įvairių žinių ir įgūdžių. Tačiau, informatikos įvairiapusiškumas atskleidžia dirbant ne į programinių produktų kūrimą orientuotose IT įmonėse, bet įvairiose kitose srityse, kur verslo sėkmė tiesiogiai susijusi su tinkamu IT panaudojimu. Ne veltui įmonės turi įvairių lygių informacinių technologijų specialistų pareigybių. Pavyzdžiui, vyriausiojo įmonės informacinių technologijų specialisto (angl. CIO – *Chief Information Officer*) pareigybės apibrėžime nurodoma, kad toks specialistas turi gebėti analizuoti, perprojektuoti įmonės procesus ir suplanuoti įmonės IT infrastruktūros pertvarkymą panaudodamas naujas technologijas. Tai reikalauja ne tik plataus IT spektro išmanymo, verslo valdymo, IT infrastruktūros vystymo, projektų vadybos žinių, bet ir sugebėjimo greitai atpažinti ir įsisavinti naujas, konkrečiai veiklos sričiai naudingas, technologijas. Puikūs programavimo gebėjimai čia negelbės. Bet kuris informatikas šiandien privalo turėti algori-

tmavimo, programavimo ir programinių produktų valdymo pagrindų. Tik taip jis gebės suprasti, valdyti sistemas, su kuriomis dirba, tinkamai įsisavins šiuolaikines IT.

Šiuos reikalingus pagrindus suteikia praktiškai visos Lietuvos universitetų informatikos ir informatikos inžinerijos kryptių studijų programos. Toli gražu ne tik tos, kuriose programų sistemos ar programų inžinerija yra akcentuojama programos ar specializacijos pavadinime.

Platesnis rengiamų specialistų profilis siejamas ir su studijų programų gebėjimu pasiūlyti tarpkryptinių studijų galimybes. Tarpkryptiškumas gali būti būdingas visai studijų programai, arba atskiriems studijų dalykams ar moduliams. Šiuo atveju Lietuvoje tuo išsiskiria tik Vytauto Didžiojo universitetas, taikantis liberaliųjų studijų (*artes liberales*) modelį ir galintis pasiūlyti plačiausią gretutinių specialybių spektrą.

Be jau minėto glaudaus ryšio tarp informatikos ir verslo ar vadybos programų, geru tarpkryptinių studijų pavyzdžiu gali būti multimedijos studijos, jungiančios informatikos, naujųjų medijų meno, inžinerijos mokslus, taip pat neuromokslų ar psichologijos žinias, kurios naudingos kuriant sistemas, prisitaikančias prie žmogaus būsenos ar reakcijos.

Kitas šiandienėje žinių visuomenėje ypač reikalingas derinys yra informatikos ir humanitarinių mokslų draugystė, padedanti priimti kalbos technologijų arba kompiuterinės lingvistikos taikomuosius sprendimus. Šie sprendimai

leidžia automatizuotai analizuoti bei sintezuoti rašytinę ir šnekamąją kalbą, išmokyti kompiuterį suprasti pateiktą informaciją taip, kaip ją suprastų žmogus. Tai ypač svarbu, kuriant šiandieninius robotizuotus paieškos ir informacijos analizės pagalbininkus, padedančius susigaudyti šiandienėje informacijos gausoje, toliau vystyti interneto ir informacinių sistemų bei paslaugų galimybes.

Universiteto absolventų darbinė patirtis rodo, kad IT srities specialistui, ypač jei jis studijų metais sugebėjo išnaudoti galimybę įgyti platų žinių ir įgūdžių spektrą, yra visos galimybės rasti tokį darbą, kuris jam patinka. Norinčiųjų projektuoti programų sistemas laukia IT įmonės. O tie, kurie nori platesnės kūrybinės veiklos, ieško naujų būdų, kaip pritaikyti IT įvairiausiose veiklose, tikrai turi, iš ko rinktis. Kaip pavyzdį paminėsiu keletą VDU informatikos absolventų veiklų: pirmųjų Lietuvoje komercinių interneto ir mobiliųjų paslaugų kūrimas ir diegimas, Pasaulio banko vykdomų pensijų reformų įvairiose pasaulio šalyse modeliavimas, elektroninio parašo paslaugų kūrimas Lietuvoje, „Hewlett Packard“ kompanijos sistemų saugumo tyrimai, vadovavimas įvairių įmonių IT bei komercijos padaliniais ir dar daug kitų. Tokioje veikloje konkrečių receptų nėra ir negali būti. Būtina kūrybiškai taikyti universitete įgytas žinias, daryti tai, ko galbūt niekas iki tol nedarė.

Autorė yra Vytauto Didžiojo universiteto Informatikos fakulteto dekanė

LIETUVOS MOKSLO TARYBOS PRANEŠIMAS

Konkursas „Mėlynoji Baltija“ – mokslo ir verslo bendradarbiavimas

Netrukus bus skelbiamas trečias ir paskutinis tarptautinis paraiškų konkursas „Mėlynoji Baltija“ (angl. *Blue Baltic*). Mokslinių tyrimų ir inovacijų projektams pagal Jungtinę Baltijos jūros mokslinių tyrimų ir plėtros programą BONUS numatyta skirti 30 mln. eurų. „Mėlynosios Baltijos“ projektus gali įgyvendinti **mokslinių tyrimų ir verslo partnerių konsorciumai** iš BONUS programoje dalyvaujančių šalių: Estijos, Danijos, Latvijos, Lenkijos, Lietuvos, Suomijos, Švedijos ir Vokietijos. Pagal šį kvietimą numatyta, kad kai kuriose temose verslo įsitraukimas bus privalomas.

„Mokslinius tyrimus vykdančioms institucijoms ir įmonėms suteikiama galimybė panaudoti geriausias

išteklis ir žinias regione ir taip padėti darniai plėtoti Baltijos jūros vandenį bei išsaugoti juos ateities kartoms“, – sako programos BONUS vykdomoji direktorė dr. Kaisa Kononen. Pagal „Mėlynosios Baltijos“ kvietimą vienam iki 3 metų projektui gali būti skirta iki 3 mln. eurų. Kvietimą numatyta wkselbti lapkričio 9 d. Paraiškos bus priimamos iki 2016 m. kovo 10 d.

BONUS finansavimo siekiančių konsorciumų projektai turi būti tarpdiscipliniški ir tarptautiniai, juose turi dalyvauti mažiausiai trys nepriklausomi dalyviai, atstovaujantys Europos Sąjungos valstybėms narėms ar asocijuotoms šalims, iš kurių bent du dalyviai yra iš Baltijos jūros šalių. Programa BONUS yra vienas iš

instrumentų, stiprinančių Baltijos šalių ilgalaikę darnios plėtros partnerystę ir padedančių vykdyti HELCOM Baltijos jūros veiksmų planą, Bendrosios Europos jūrų strategijos direktyvą, kitas nacionalines, regionines ir Europos strategijas. Programos BONUS fondą sudaro aštuonių ES valstybių narių, esančių aplink Baltijos jūrą, finansiniai įnašai ir 7BP lėšos. Bendras BONUS 2011–2017 metais vykdomų mokslinių tyrimų ir inovacijų projektų biudžetas – 100 mln. eurų.

Lietuvos mokslo taryba administruoja programą Lietuvoje ir skiria lėšas savo šalies dalyviams, vykdančiams projektus, skirtus moksliniams tyrimams. Informacija apie potencialius partnerius skelbiama BONUS elektro-

niniame partnerių forume www.bonusportal.org/BBpartnerforum. Daugiau informacijos apie BONUS „Mėlynoji Baltija“ kvietimą – www.bonusportal.org/bluebaltic

Informacija kontaktams:

- BONUS nacionalinis atstovas (moksliniai tyrimai) – Lietuvos mokslo tarybos Tarptautinių programų skyriaus vyriausiasis specialistas Audrius Žvikas, tel. (8 5) 210 5335, e. p. audrius.zvikas@lmt.lt

- BONUS nacionalinė atstovė (inovacijos) – Mokslo, inovacijų ir technologijų agentūros Tarptautinių programų skyriaus vedėja Anzelma Ūselienė, tel. (8 5) 212 7437, e. p. anzelma.useliene@mita.lt

Prestižinio konkurso aukso medaliai – Vilniaus universiteto studentų komandai

Vilniaus universiteto (VU) studentų komanda, pirmoji iš Baltijos šalių dalyvavusi prestižiniame sintetinės biologijos konkurse iGEM (angl. *International Genetically Engineered Machine competition*), pelnė aukso medalius ir buvo įvertinta kaip viena geriausia savo srityje. Komanda buvo nominuota už projektą „ColiClock“, kuris sprendžia bakterijų senėjimo procesus.

Tarptautinio genetinės inžinerijos konkurso diplomai – Vilniaus universiteto studentų septynetukui

Jau 10 kartą Bostone (JAV) vykstančiame iGEM konkurse šiemet rungėsi net 282 komandos iš didžiausių pasaulio universitetų. Konkurso dalyviams buvo taikomi itin aukšti reikalavimai, nes

Aukso medalius laimėjusių studentų komanda. Iš kairės: Šarūnas Tumas, Barbora Bajorinaitė, Ieva Rauluševičiūtė, Ingrida Olendraitė, Ieva Savickytė, Danielius Dvareckas, Mykolas Bendorius.

didžioji dalis atliktų projektų yra pritaikomi praktikoje, sprendžiant aktualias problemas aplinkosaugos, medicinos, gamybos ir kitose srityse. Lietuvos komanda šiame konkurse pristatė „ColiClock“ projektą, kuris sprendžia bakterijų senėjimo procesus ir praktikoje gali

būti pritaikomas naudojant genetiškai modifikuotas bakterijas: pasėlių ar augalų trešimui, įvairių paviršių apsaugai ar ligoms gydyti. Vasarą vykusių tyrimų metu komanda kūrė susinaikinimo mechanizmą turinčią bakteriją, kurią naudojant buvo analizuojama šių pro-

cesų eiga. Tarp pagrindinių komandos tikslų buvo ne tik šios srities tyrimai, bet ir globaliai svarbios temos aptarimas su Lietuvos pramonės, politikos ir visuomenės atstovais.

„Esame labai laimingi, gavę įvertinimą tokio lygio konkurse. Mūsų pasirengimas ir įdėtos pastangos atnešė mums sėkmę, todėl labai norime padėkoti mus globojusiai VU Biotechnologijų instituto mokslininkui prof. Virginijui Šikšniui, komandos idėjos autoriui Dainiui Tautvaišui, rėmėjams ir visiems, kurie mus palaikė. Nuoširdus ačiū Jums visiems“, – konkurso rezultatais džiaugėsi komandos narė Ingrida Olendraitė. Jaunieji VU studentų komandos mokslininkai ypač džiaugiasi ir tuo, kad konkurse buvo nominuoti greta labai stiprių komandų iš Harvardo, Heilderbergo universitetų, Masačusetso technologijų instituto. Gautas apdovanojimas ir įvertinimas šiame konkurse taps puikia paskata toliau vystyti reikšmingus tyrimus gyvybės mokslų srityje.

*Parengta pagal OM Consulting
2015 m. rugsėjo 30 d. pranešimą*

Ateitis – kūdikio vežimėlis su oro filtru?

Giedrė Čekavičienė

Dailės akademijos industrinio dizaino studentas Domykas Budinas sukūrė „Oro skydą“ – kūdikio vežimėlį su oro filtru, apsaugančiu nuo užteršto oro, – ir tapo tarptautinio dizaino konkurso „Electrolux“ dizaino laboratorija vienu iš šešių finalininkų. Pusfinalyje dalyvavo 35 studentai, net trys iš jų – lietuviai. Didysis konkurso finalas vyko spalio 15 dieną Helsinkyje. „Galime pasidžiaugti aukštais lietuvių rezultatais konkurse, nes kartu su Pietų Korėja esame vienintelės šalys, iš kurių į pusfinalį pateko net po kelis atstovus.“

Vieno iš komisijos narių, „Electrolux“ dizainerio Martin Alexandersson, teigimu, lietuvių pasiūlyta kūdikio vežimėlio su oro filtru idėja gali susilaukti plataus pripažinimo daugelyje išsivysčiusių šalių, kur oro užterštumo problema yra ypač opi. „Ši nesudėtinga, tačiau ypač sėkminga idėja be didelių sunkumų galėtų būti įgyvendinta jau šiandien, šiek tiek patobulintas gaminyje galėtų sukelti perversmą daugelio vaikų auginančių tėvų gyvenime“, – sakė M. Alexandersson.

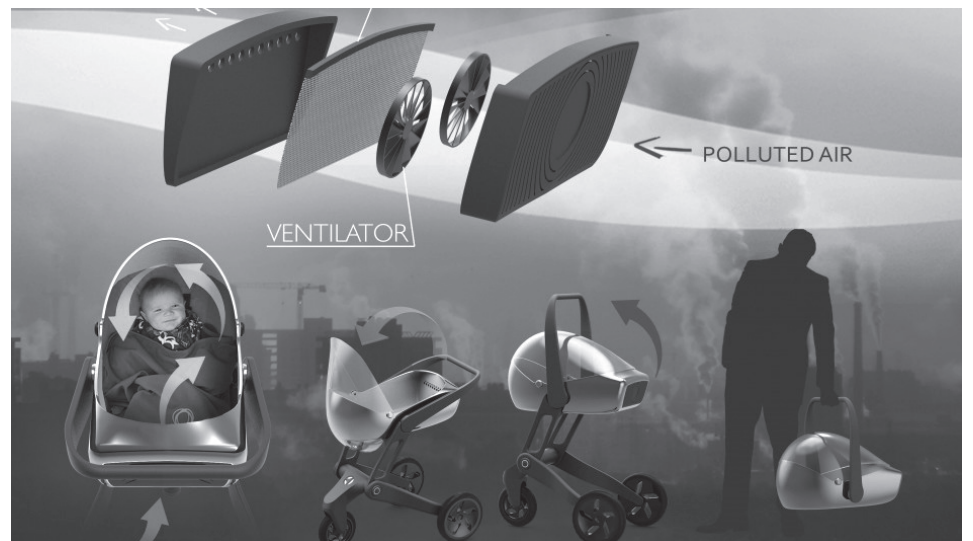
Šių metų konkurso tema – laimingi ir sveiki vaikai, kurios įkvėpti dalyviai turėjo pristatyti savo darbus vienoje iš trijų kategorijų: maisto ruošimo, drabužių priežiūros arba oro valymo. Idėja galėjo būti pateikiama prietaiso, priedo, paslaugos ar kitą vartotojo poreikius tenkinančio inovatyvaus gaminių forma. Vieninteliai keliami kriterijai – paprastas naudojimas, aiški paskirtis, praktiškumas, gyvenimo kokybės gerinimas ir

Tarptautinio dizaino konkurso antrosios vietos laimėtojas Domykas Budinas

naudotojo poreikių atitikimas.

Atrankiniame etape kiekvienas konkurso dalyvis pateikė išsamų idėjos pristatymą, eskizą ir naudos vartotojui aprašymą. Jų darbus vertino pasaulyje žinomų profesionalų komanda, o į tolimesnius etapus pateko tik savo kategorijoje pranašumą įgijusios idėjos. Pagrindinis prizas, dėl kurio varžėsi jaunieji dizaineriai iš viso pasaulio, yra šešių mėnesių mokama stažuotė pasauliniame „Electrolux“ dizaino centre ir 10 tūkst. eurų premija.

Vežimėlis su oro filtru

„Konkursas vyksta jau 13 metų. Po jo ne vienas dalyvis sulaukia darbo ir verslo pasiūlymų dizaino sektoriuje, neretai pasibaigus stažuotei „Electrolux“ jiems būna sudaromos sąlygos pasilikti dirbti su perspektyvomis kilti karjeros laiptais tarptautinėje kompanijoje, – apie atsiveriančias galimybes pasakojo Deimantas Kirlys. – Kiekvienam dalyviui tai yra unikali patirtis ir išbandymas, kadangi ne kasdien pasitaiko proga pristatyti savo idėjas visam pasauliui ir sulaukti paskatinimo iš profesionalų.“ Tarp konkurso finalistų taip pat pateko atstovai iš Meksikos, Pietų Korėjos, Vengrijos, Jungtinės Karalystės ir Rusijos.

Redakcijos prieraišas: Spalio 16 d. gavome pranešimą, kad Helsinkyje vykusiame tarptautiniame dizaino konkurse

Vežimėlio oro filtro įranga

„Electrolux Design Lab“ Vilniaus dailės akademijos studentas Domykas Budinas užėmė antrąją vietą. Jam atiteko ir 6 tūkstančių eurų premija. Šiais metais paraiškas konkursui buvo pateikę per 1500 atstovų iš 56 valstybių.

MOKSLO RENGINIAI

Gražioji Krokava sukvietė augalų fiziologus iš viso pasaulio

Jurga Jankauskienė

Sigita Jurkonienė

Jogailos universiteto K. Majauskas kolegijos vidinis kiemas

Jurga Jankauskienė
Sigita Jurkonienė

Nuo 1995 metų iki dabar, t. y. jau dešimt metų, Lenkijos mokslų akademijos Augalų fiziologijos institutas organizuoja tarptautines mokslines konferencijas. Šių metų konferencija „Augalų funkcionavimas aplinkos stresų poveikyje“ vyko rugsėjo 16–19 d. didin-goje Krokavoje, kuri artima ir daugeliui lietuvių. Tarp gausybės mokslininkų iš Lenkijos, Irano, Prancūzijos, Serbijos, Ukrainos, Slovakijos, Turkijos, Rusijos, Vengrijos, Kinijos, Vokietijos, Kanados ir JAV, šioje konferencijoje dalyvavo ir Lietuvos atstovės – Gamtos tyrimų centro (GTC) mokslo darbuotojos dr. S. Jurkonienė, dr. J. Jankauskienė ir N. Bareikienė.

Ši – jubiliejinė – konferencija buvo skirta profesorės Alinos Kacperskos 80-osioms gimimo metinėms. Konferencijos organizatoriai skyrė šiai nusipelnusiai augalų fiziologei ypatingą dėmesį. Prisimintas jos neįkainojamas indėlis į augalų fiziologijos mokslą, profesorės aktyvumas, kilniaširdiškumas ir dėmesys ją supančiai aplinkai. Lenkijos mokslininkai prisiminė jos svarbius darbus ir nueitą kelią mokslo viršūnės link.

Kviestinių lektorių pranešimuose atspindėjo šių dienų augalų fiziologijos

mokslo realijos, susijusios su aplinkos klimato kaita, ir šios kaitos poveikis augalų produktyvumui, augimui ir vystymuisi. Mokslininkai vienareikšmiškai sutaria, kad kompleksinis aplinkos stresų poveikis sinergiškai veikia augalo fiziologinius parametrus. Daugialypė stresų įtaka neabejotinai daro didesnę žalą augalo funkcionalumui nei vienas stresas atskirai. Pripažįstama, kad nepakanka žinių apie augalų adaptavimo mechanizmą, atsakant į įvairius aplinkos stresus. Todėl būtini kompleksiniai signalų priėmimo ir perdavimo fiziologiniai, biocheminiai ir molekuliniai tyrimai. Tai vis dar yra didžiulis iššūkis augalų fiziologams, selekcininkams, agrotechnologams ir genetikams.

Gamtos tyrimų centro Augalų fiziologijos laboratorijos vadovė dr. S. Jurkonienė pristatė stendinį pranešimą „nCuO indukuojami pokyčiai ATP-azės funkciniam aktyvumui *Nitellopsis obtusa*, *Lupinus luteus* ir *Lupinus polyphyllus* augaluose“ (autoriai: S. Jurkonienė, J. Darginavičienė, B. Gylytė, R. Karitonas, K. Sadauskas, R. Vitkus, L. Manusdzianas), o dr. J. Jankauskienė – „Auksino fiziologinių analogų poveikis IAR metabolizmui grūdinimosi periodo metu“ (autoriai: J. Jankauskienė ir N. Anisimovienė). V. Gavelienės, L. Pakalniškytės ir L. Novickienės pranešimo tema – „Augimo reguliatorių su amino

rūgštims poveikis žiemkenčių atsparumui šalčiui“. Šioje konferencijoje taip pat buvo pristatytas GTC Cheminės ekologijos ir elgsenos laboratorijos darbuotojų dr. D. Švegzdienės ir R. Stanevičienės stendinis pranešimas „Aukštesnės temperatūros poveikis invazinio lubino daigų šaknų gravitropizmui ir augimui“.

Ypatingas organizatorių dėmesys kiekvienam dalyviui paliko neišdildomų įspūdžių apie visas konferencijos dienas. Po kiekvieno pranešimo vyko diskusijos, kurios tęsėsi ir pertraukų metu. Tai suteikė naujų žinių ir papildė jau turimas apie augalų fiziologijos mokslą.

Svarbus vaidmuo teko stendinių pranešimų pristatymui. Ypatingo dėmesio sulaukė jaunieji mokslininkai, kuriems buvo organizuotas jaunojo mokslininko geriausio pranešimo konkursas. Tarp gausybės prizų ypač išsiskyrė vienas – pirmosios vietos laimėtoji suteikta teisė dalyvauti be dalyvio mokesčio būsimoje tokio pobūdžio konferencijoje. Šis organizatorių gestas paliudijo apie didelį lojalumą jaunajai mokslininkų kartai.

Greta galimybės dalyvauti aukšto lygio tarptautinėje konferencijoje kiekvienam mokslininkui ypač svarbus yra mokslinio straipsnio atspausdinimas recenzuojamame žurnale, turinčiame citavimo indeksą. Gamtos tyrimų cen-

tro mokslininkų straipsnių tezės bus atspausdintos reitinguojamame žurnale „Acta Physiologia Plantarum“.

Prie šios konferencijos sėkmės prisidėjo didelis būrys rėmėjų, pristačiusių laboratorinę įrangą ir priemones, reikalingas diegiant inovatyvius metodus modernioje augalų fiziologijos laboratorijoje.

Didžiulį įspūdį paliko ir Krokavos miesto grožis. Konferencijos organizatoriai jos dalyvius supažindino su šio miesto istorija ir pasaulio stebuklams prilygstančiomis bažnyčiomis, katedromis, bazilikomis bei pilimis. Lietuvos atstovėms buvo smagu girdėti Lietuvos vardą, tariamą supažindinant su Krokavos istorija – Lenkijos karalių, karvedžių ir poetų likimai glaudžiai susipynę su Lietuva.

Nekelia abejonų, kad ši konferencija suteikė daug naujų žinių apie augalų funkcionavimą veikiant aplinkos stresams. Nauji šio mokslo atradimai įrodo, kad, siekiant išsaugoti augalų rūšis, ypač rūšis „maitintojas“, yra reikalingos žinios. Atnaujintos senos ir užmegztos naujos pažintys plečia mokslininko akiratį. Tai leidžia tobulėti ir siekti naujų mokslo viršūnių, kurių taip reikia Lietuvos mokslui.

Autorės yra Gamtos tyrimų centro mokslo darbuotojos

Krokavos senamiesčio panorama

Vavelio pils

Jubiliejinė tarptautinė knygotyros konferencija

Paroda, skirta Knygotyros ir dokumentotyros instituto 75-mečiui

Vito Jadzgevičiaus ir Andriaus Nenėno nuotraukos

Prof. dr. Aušra Navickienė

Asta Urbanavičiūtė

Rugsėjo 24–25 d. Lietuvos mokslų akademijoje vyko 25-oji tarptautinė mokslinė knygotyros konferencija „Mažumų knyga: istorinės partitys ir šiandienos raiškos globaliame pasaulyje“. Konferencijos organizatoriai mažumų sąvoką siejo su kultūrinėmis, socialinėmis, kalbinėmis, konfesinėmis mažumomis, o jų knygos kultūrą ir leidybą aiškino kaip įvairiais istoriniais periodais gyvavusį reiškinių, įgyjantį vis daugiau svarbos šiandieniam pasaulyje. Pastaraisiais dešimtmečiais mažumų knygos problematika sulaukė ne itin gausaus mokslininkų dėmesio, todėl ši konferencija – pirmasis tokio masto renginys šiais klausimais.

Konferenciją organizavo: Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto Knygotyros ir dokumentotyros institutas, Lietuvos mokslų akademijos Humanitarinių ir socialinių mokslų skyrius, pasaulinė mokslininkų organizacija „Autorystės, skaitymo ir leidybos istorijos draugija“ (angl. *Society for the History of Authorship, Reading and Publishing*, SHARP) ir tarptautinė regioninė organizacija „Šiaurės, Baltijos šalių ir Rusijos knygos, bibliotekų ir skaitymo istorijos tinklas“ (angl. *Nordic-Baltic-Russian Network on the History of Books, Libraries and Reading*, HIBOLIRE).

Konferencijos dalyvius ir svečius pasveikino Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto Knygotyros ir dokumentotyros instituto direktorė prof. dr. Aušra Navickienė, sveikinimo žodį tarė SHARP prezidentas prof. dr. Jan Gadd, Vilniaus universiteto vicerektorius ir mokslo prorektorius prof. dr. Rimantas Jankauskas, Komunikacijos fakulteto prodekanė doc. dr. Renata Matkevičienė.

Dviejų dienų konferencijoje įvyko trys plenariniai posėdžiai, kuriuose pranešimus skaitė Lietuvos ir užsienio mokslininkai: prof. dr. Bertrand Legendre iš Paryžiaus 13-ojo universiteto, doc. dr. Kirsti Salmi-Niklander iš Helsinkio

universiteto, Tarptautinio Oksfordo leidybos centro vadovas Angus Phillips ir doc. dr. Jurgita Verbickienė iš Vilniaus universiteto. Doc. dr. Kirsti Salmi-Niklander analizavo Šiaurės Amerikos suomių išėvių knygos kultūros aktualijas, prof. dr. Bertrand Legendre analizavo intelektualinės nuosavybės sklaidos klausimus, Tarptautinio Oksfordo leidybos centro vadovas Angus Phillips nagrinėjo, kiek vertos knygos besikeičiančiame pasaulyje. J. Verbickienė aptarė daugiakultūriškumo problemas ir sociokultūrinių žvilgsniu pažvelgė į Lietuvos istoriją.

Konferencijos darbas vyko ir šešiose sekcijose: „Europos mažumų knygos pasauliai pirmaisiais spaudos amžiais“, „Negausių Europos tautų knyga XIX amžiaus visuomenėje“, „Išėvių bendruomenių leidyba tautinėmis ir kitomis kalbomis“, „Paraleidybos istorija ir šiandienos raiškos“, „Etnokonfesinių bendruomenių knygų leidyba ir kultūra Europoje“ ir „Mažumų leidyba globaliame šiandienos pasaulyje“. Jose perskaityti 32 pranešimai, kurių autoriai buvo Baltarusijos, Estijos, Didžiosios Britanijos, Jungtinių Amerikos Valstijų, Kroatijos, Latvijos, Lietuvos, Prancūzijos, Suomijos ir Švedijos atstovai. Tardama baigiamąjį žodį, prof. dr. Aušra Navickienė padėkojo už dvi puikias darbingas dienas ir palinkėjo visiems susitikti kitų metų mokslinėje konferencijoje.

Šiame Lietuvoje minimos dvi labai svarbios mokslo istorijos datos: prof. Vlado Žuko 90-osios gimimo metinės ir Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto Knygotyros ir dokumentotyros instituto įkūrimo 75-metis. Ta proga konferencijos dalyviai ir svečiai buvo pakviesti į Vilniaus universiteto bibliotekos Baltojoje salėje surengtą parodą, skirtą šio instituto garbingai sukakčiai paminėti.

Konferencijos pranešėjų parengtus mokslinius straipsnius numatyta publikuoti Vilniaus universiteto tęstiniame mokslo darbu leidinyje „Knygotyra“.

SHARP prezidentas prof. dr. Jan Gadd

Doc. dr. Jurgita Verbickienė

Prof. dr. Bertrand Legendre

IŠKILIOS ASMENYBĖS

Minint profesoriaus Alberto Petro Bluzmano 100-ąsias gimimo metines

Dr. Aurika Ričkienė
Habil. dr. Leonida Novickienė

Šių metų spalio 1 d. Vilniaus universiteto profesoriui, augalų fiziologui Albertui Petriui Bluzmanui būtų sukakę 100 metų. Jis – vienas pirmųjų žymaus augalų fiziologo, akademiko, profesoriaus Jono Dagio mokinių ir pasekėjų, savo gyvenimą paskyręs augalų fiziologijai, išplėtojęs praktinę vitaminų ir stimuliatorių poveikio augalams tyrimų kryptį, nenuilstamai skleidęs ir populiarinę biologijos mokslo žinias mokytojams ir plačiai visuomenei.

A. P. Bluzmanas gimė 1915 m. spalio 1 d. Plotkuose (Vitebsko srityje). 1920 m. jo tėvai su šeima sugrįžo į Duogių kaimą (Zarasų r.), kur nuo seno gyveno jo senelis Petras, dirbęs Brakmano dvare sodininku. Būsimasis mokslininkas augo gausioje šeimoje, turėjo du brolius ir penkias seseris, tarp kurių jis buvo vyriausias.

A. P. Bluzmanas baigė Raudinės pradinę mokyklą, vėliau mokėsi Zarasų Kazimiero Būgos aukštesniojoje komercijos mokykloje. 1935 m. įstojo į Vytauto Didžiojo universiteto Matematikos ir gamtos fakulteto Biologijos skyrių, kuriame studijavo iki pat fakulteto perkėlimo į Vilnių 1940 m. 1942 m. Vilniaus universitete įgijo biologo diplomą.

Dar būdamas ketvirtinio kurso studentu, 1940 m. jis tapo Vilniaus universiteto Augalų anatomijos ir fiziologijos katedros, kuriai tuo metu vadovavo žymus augalų fiziologas profesorius Jonas Dagys, laborantu. Karo metu naciams uždarius universitetą, A. P. Bluzmanas kurį laiką dirbo Švenčionių vaistažolių fabrike. 1944 m. spalio 1 d. sugrįžo į Vilnių ir tapo universiteto Augalų anatomijos ir fiziologijos katedros vyr. dėstytoju.

Nuo pat darbo šioje katedroje pradžios A. P. Bluzmanas įsitraukė į prof. J. Dagio pradėtus B grupės vitaminų tyrimus. 1953 m. apgynė mokslų kandidato (šiuo metu – daktaro) disertaciją „Vitamininių medžiagų įtaka kai kurių kultūrinių augalų derliui“, kurioje apibendrino B grupės vitaminų reikšmės augalų augimui ir vystymuisi tyrimų rezultatus. 1956 m. buvo išrinktas docentu. 1966 m. apgynė daktaro (šiuo metu – habilituoto daktaro) disertaciją „Tiaminas ir nikotino rūgštis, jų biosintezė ir fiziologinis vaidmuo augaluose“. 1972 m. išrinktas profesoriumi, o 1975 m. iš prof. J. Dagio perėmė vadovavimą Augalų fiziologijos ir mikrobiologijos katedrai. Šias pareigas A. P. Bluzmanas ėjo iki išėjimo į pensiją 1989 m.

1976 m. vadovaujant A. P. Bluzmanui,

buvo suburta fiziologų grupė ir įsteigta Augalų ir gyvulių augimo stimuliatorių probleminė laboratorija, kuri organizavo plačius B grupės vitaminų (tiamino, nikotino rūgštis, piridoksino) teorinius tyrimus ir taikymo gamybinėmis sąlygomis bandymus. Šioje laboratorijoje buvo atliekami vitaminų ir kitų augimo stimuliatorių poveikio aukštesniųjų augalų derliui bei mikroorganizmams tyrimai. A. P. Bluzmanas bendradarbiavo su šios laboratorijos mokslininkais: R. Šimkūnu, P. Bruzguliu, N. Dringeliene ir kt. Jo ir į šį darbą įsitraukusio doc. R. Šimkūno pastangomis, tiriamųjų vitaminų mišiniai su beicais, herbicidais ir fungicidais buvo išbandyti Lietuvos žemdirbystės mokslinio tyrimo institute ir daugelyje ūkių.

Profesorius, ir sulaukęs brandaus amžiaus, nestokojo nei jėgų, nei idėjų. Kai 1991 m. garsi Šveicarijos firma „La Roche“ pakvietė A. P. Bluzmaną į Bazelį ir paprašė parengti literatūrinę apžvalgą apie B grupės vitaminų veikimą ir panaudojimą, jis sėkmingai įvykdė šią užduotį. Profesorius bendradarbiavo su Greifsvaldo universiteto profesoriais D. Benhardtu, K. G. Kioleliu, K. Konradu, kviesdavo juos atvykti į Vilniaus universiteto Augalų fiziologijos ir mikrobiologijos katedrą skaityti pranešimų ar diegti naujų metodikų, pats taip pat skaitė paskaitas Greifsvalde.

Daug dėmesio profesorius skyrė jaunimo ugdymui, dėstė augalų anatomijos ir morfologijos, mikrobiologijos, techninės mikrobiologijos, augalų vystymosi biologijos kursus botanikos, augalų fiziologijos ir ekonomikos specialybių studentams. Pokario metais pedagogų trūko, todėl nuo 1945 iki 1956 m. A. P. Bluzmanas dėstė augalų fiziologijos kursą ir vadovavo šio dalyko praktiniams darbams Vilniaus valstybiniame pedagoginiame institute (dabar – Lietuvos edukologijos universitetas). Negailėdamas jėgų, stengėsi rasti finansavimo šaltinių ir nuvežti studentus į pavyzdinius botanikos sodus bei medelynus, o diplomantus išsiųsti į geriausius tuometinės Sovietų Sąjungos mokslinius centrus.

Didelį ir labai reikšmingą darbą A. P. Bluzmanas atliko, rengdamas studentų mokymo priemones ir populiarindamas biologijos mokslą. Jis vienas ir su bendraautoriais parengė vadovėlius: „Mikrobiologinė technika“ (1970), „Augalų fiziologija“ (1974, 1991), „Mikrobiologija su virusologijos pagrindais“ (1987). Tarp mokslo populiarinimo knygų paminėtinos: „Kaip vykdomi lauko bandymai?“ (1955), „Mikrobų vaidmuo rauginant daržoves

Profesorius A.P. Bluzmanas

ir silosuojant pašarus“ (1956), „Augalų mityba ir derlius“ (1961), „Gyvybė visatoje“ (1973), „Molekulės ir gyvybė“ (1977), „Mikroorganizmai ir žmogus“ (1990).

Kartu su Greifsvaldo universiteto profesoriumi J. Miuleriu parašė mokomąją knygą „Augalų stebėjimų ir bandymų metodika – metodinės rekomendacijos mokytojams“ (1994).

A. P. Bluzmanas buvo aktyvus visuomenininkas, dalyvavo Lietuvos biochemikų, botanikų, mikrobiologų ir augalų fiziologų draugijų veikloje. 1966–1970 m. jis buvo Lietuvos biochemikų draugijos pirmininku. Nesvetima jam buvo ir gamtos paminklų apsaugos tema, daug dėmesio ir net asmeninių lėšų skyrė seniausiojo Europoje Stelmužės ąžuolo globai.

Profesorius mirė 2000 m. kovo 28 d. Palaidotas Stelmužėje (Zarasų r.)

Daugiau nei penkiasdešimt metų profesorius A. P. Bluzmano plėtoti augalų fiziologijos mokslo darbai užima garbingą vietą Lietuvos mokslo istorijoje. Nuoširdžiai ir šiltai jį prisimena buvę kolegos ir mokiniai.

Aurika Ričkienė yra Gamtos tyrimų centro mokslo darbuotoja bei Lietuvos augalų fiziologų draugijos sekretorė. Leonida Novickienė yra Lietuvos augalų fiziologų draugijos narė

Gamtos tyrimų centras skelbia konkursus vyriausiojo mokslo darbuotojo (Fitopatogeninių mikroorganizmų laboratorijoje), vyresniojo mokslo darbuotojo (Algologijos ir mikroorganizmų ekologijos laboratorijoje), mokslo darbuotojo (Geoaplinkos tyrimų laboratorijoje), dviejų jaunesniųjų mokslo darbuotojų (P. B. Šivickio parazitologijos laboratorijoje) pareigoms užimti. Dokumentai pateikiami iki 2015 m. lapkričio 30 d.

Daugiau informacijos: www.gamtostyrimai.lt

Mieli „Mokslo Lietuvos“ skaitytojai,

užsiprenumeruokite „Mokslo Lietuvą“ pašto skyriuose arba internetu 2015-iesiems metams ir paraginkite tai padaryti bičiulius!!! Lietuvos mokslo aktualijos, įdomūs ir vertingi interviu pasieks Jus greičiau ir operatyviau nei lauktumėte pasirodant internete.

Prenumeratos kaina: 1 mėn. - 2,7 euro, 3 mėn. - 8 eurai, 6 mėn. - 15,5 euro, metams - 30 eurų

Mums Jūsų parama reikalinga kaip niekad!

Lietuvos mokslininkų laikraščio „Mokslo Lietuva“ projektui „Pažinimo erdvė: mokslas visuomenei“ vykdyti Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas 2015 m. skyrė 15 tūkst. eurų. „Mokslo Lietuvos“ redakcija

Mokslo Lietuva

Vyriausiasis redaktorius Jonas Jasaitis
Stilistė-korektorė Jolanta Niaurienė
Dizainerė Giedrė Zaveckienė

Redakcinės kolegijos pirmininkas Alfonsas Ramonas. Nariai: Valentinas Baltrūnas, Vyntas Gontis, Valentas Daniūnas, Raimundas Dužinskas, Rimas Norvaiša, Vilma Petrikaitė, Jelena Tamulienė, Emilis Urba, Janina Valančiūtė, Alvydas Baležentis, Nelė Jurkėnaitė
Redakcijos adresas: J. Basanavičiaus g. 6, LT-01118 Vilnius
El. paštas mokslolietuva@gmail.com (pagrindinis); mokslolietuva@takas.lt (papildomas)
Tel. (8 5) 212 1235, laikraštis internete: www.mokslolietuva.lt
Redakcija gerbia savo autorių nuomonę ir mintis, net jei ne visada joms pritaria. Perspausdinant ar naudojant laikraščio „Mokslo Lietuva“ ir jo internetinio puslapio <http://www.mokslolietuva.lt> paskelbtą medžiagą būtina nuoroda į „Mokslo Lietuvą“. Laikraštis platinamas tik prenumeratoriams ir redakcijoje.

ISSN 1392-7191
Leidžia
UAB „Mokslininkų laikraštis“
SL Nr. 169
Spausdino
UAB „Petro ofsetas“
Savanorių pr. 174D, LT-03153, Vilnius
Tiražas 500 egz.